

Kronika projektu

VELTĚHRAD

centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy

IOP - KVALITA ŽIVOTA

INTEGROVANÝ
OPERAČNÍ
PROGRAM

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
ŠANCE PRO VÁŠ ROZVOJ

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

KRONIKA

projektu

Velehrad

centrum kulturního dialogu západní
a východní Evropy

Obsah

1	Úvodní slovo	7	7.2	Řídící struktura projektu	43
2	IOP evropský program záchrany kulturního dědictví Evropy	9	7.3	Složení projektového týmu	43
3	Charakteristika památek zapojených do projektu IOP	10	8	Popis průběhu prací v přípravné a realizační fázi	45
3.1	Historie velehradského klášterního areálu baziliky Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje	10	8.1	Obsah práce přípravné fáze	45
3.2	Popis objektů zapojených do projektu	11	8.2	Realizační fáze	46
3.2.1	Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje	11	8.3	Stručný přehled stavební a restaurátorské realizace jednotlivých objektů velehradského areálu	47
3.2.2	Prostory kolem baziliky včetně nástupu do lapidária	14	9	Harmonogram a rozpočet projektu	68
3.2.3	Prostory lapidária pod bazilikou	15	9.1	Přehled projektových a programových částí	68
3.2.4	Kostel Zjevení Páně (Cyrilka)	16	9.2	Harmonogram projektu	68
3.2.5	Objekt fary	18	10	Rizika a jejich eliminace	69
3.2.6	Objekt barokní sýpky a konírny	19	10.1	Popis rizik a způsobu jejich eliminace identifikovaných v analýze rizik	69
3.2.7	Lokalizace objektů zapojených do projektu	20	11	Popis provozní fáze	70
4	Vznik projektového záměru	21	11.1	Popis věcného a organizačního zajištění správy, provozu a údržby koordinátorem udržitelnosti Ing. Václavem Dlapkou SJ	70
4.1	Získávání podpory partnerů	23	12	Shrnutí, celkové zhodnocení a doporučení	76
5	Popis výchozího stavu před zahájením realizace	24	12.1	Závěrečné zhodnocení průběhu, výstupů a výsledků projektu	76
5.1	Popis technického stavu objektů před zahájením realizace projektu	24	12.2	Shrnutí podstatných informací a obecně aplikovatelných zkušeností z přípravné a realizační fáze projektu	79
5.1.1	Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje	24	12.3	Doporučená opatření a vyjádření odborníků	80
5.1.2	Plášť baziliky Nanebevzetí P. Marie a sv. Cyrila a Metoděje	30			
5.1.3	Prostory lapidária	31			
5.1.4	Kostel Zjevení Páně (Cyrilka)	32			
5.1.5	Objekty hospodářských budov konírny a sýpky	33			
5.1.6	Způsob a míra dosavadního využití	33			
5.2	Vlastnické vztahy	34			
6	Charakteristika projektu a jeho cílů	35			
6.1	Hlavní cíle projektu	35			
6.2	Popis plánovaného obsahu projektu	36			
6.2.1	Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a Sv. Cyrila a Metoděje	36			
6.2.2	Lapidárium	37			
6.2.3	Plochy	37			
6.2.4	Kostel Zjevení Páně (Cyrilka)	38			
6.2.5	Objekt fary	38			
6.2.6	Rekonstrukce bývalých hospodářských budov konírny a sýpky na Velehradě	38			
6.3	Souvislosti projektu s rozvojem lokality a regionu	39			
6.3.1	Význam a přínos projektu v evropském měřítku	39			
6.3.2	Význam a přínos projektu v národním měřítku	40			
6.3.3	Význam a přínos projektu v regionálním měřítku	40			
6.4	Definice přidané hodnoty projektu	40			
6.5	Soulad záměrů projektu s principy péče o kulturní dědictví	41			
6.5.1	Projekt je v souladu s cíli návrhu státní kult. politiky na léta 2009 – 2014	41			
6.6	Specifikace území – dopady projektu na toto území	41			
6.6.1	Stanoviska orgánů SPP a odborná vyjádření Národního památkového ústavu	42			
7	Příjemce, organizační struktura, uplatnění principu partnerství	43			
7.1	Základní údaje o příjemci dotace	43			

Ve velehradské bazilice jsou ukryty všechny zákony umění a zásady solidní teologie.

Kardinál Tomáš Špidlík SJ

1.

ÚVODNÍ SLOVO

Velehrad je jedním z hlavních míst našeho národa i místní církve, kde se můžeme dotýkat našich duchovních i historických kořenů. V historii obce žije název nedalekého centra velkomoravské říše a působiště svatých bratří Cyrila a Metoděje, budovatelů křesťanské víry, kultury, státnosti i vzdělání, a zakladatelů slovanské literatury i právního řádu.

Zdejší chrám i klášterní objekty vybudované mnichy cisterciáckého řádu na počátku 13. století jsou svědky duchovní síly, která překonala mnohé útoky nepřátel i ničivých živlů a politických zásahů tak, že po každém zničení nechala vyrůst jak stavební a umělecké památky, tak náboženský život do stále větší krásy.

Připomeňme jen velkorysou barokní obnovu, národní a duchovní obrození, mezinárodní unionistické hnutí vyrostlé z cyrilometodějských mileniových oslav, nebo povzbuzující projevy náboženského života v době ateistické totality. Po zhroucení komunismu v Evropě, přichází papež svatý Jan Pavel II. poděkovat svatým bratřím Cyrilu a Metoději, které před tím prohlásil za patrony Evropy, právě na Velehrad.

Nově vzniklá Česká republika v prvním roce své existence byla právě na Velehradě při cyrilometodějské pouti zasvěcená Bohu rukama Panny Marie a Velehrad se stal ústředním místem každoročních celonárodních oslav státního svátku našich věrozvěstů.

Proto je přirozené, že místo vyzařující takovou duchovní sílu přitahuje stále čtenější poutníky od nás i ze zahraničí, že se výrazně podílí na duchovní a kulturní obnově celé společnosti. Výrazná stavební a restaurátorská obnova, která probíhá v naší době, je taky plodem a součástí této duchovní obnovy. Neskrývám radost z toho, co se daří, a upřímně děkuji všem, kteří se na této obnově jakýmkoliv způsobem podílejí.

Za všechny jmenuji jen místní duchovní správu farnosti, která nese hlavní břemeno zodpovědnosti. Ukončením jednoho projektu, i když velkého, obnova nekončí. Jistě budou navazovat další projekty a lhůty udržitelnosti nebudou žádným problémem, dokud národ nepřestane čerpat ze svých kořenů a neztratí naději, kterou získal přijetím evangelia.

+ Jan Graubner
arcibiskup olomoucký

IOP EVROPSKÝ PROGRAM ZÁCHRANY KULTURNÍHO DĚDICTVÍ EVROPY

Nadpis této kapitoly vystihuje hlavní cíl Integrovaného operačního programu evropských strukturálních fondů, kterým je - prostřednictvím využití potenciálu kulturního dědictví České republiky - stimulovat ekonomický a sociální růst. Svým zaměřením naplňuje „prioritní osa 5 programu IOP“ zlepšení služeb pro vlastníky národních kulturních památek v oblasti péče o kulturní dědictví. Prostřednictvím zvýšeného využití tohoto kulturního dědictví se podstatně zatraktivní prezentace kultury pro veřejnost. Nedílnou součástí jednotlivých dílčích programů IOP je i zpracování a prezentace metodiky obnovy a využití daného typu památky pro informaci zájemcům o přípravu a realizaci obdobných projektů.

Konkrétně aktivity projektu „Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy“, jsou zaměřeny na zkvalitnění stávajícího a vytvoření nového celostátně působícího centra identifikace, dokumentace, uchování, propagace a využití kulturního duchovního dědictví ČR. Celkovým výstupem Projektu Velehrad je technicky rehabilitovaný soubor památkových objektů areálu velehradské baziliky, s novým využitím těchto rehabilitovaných památek v oblasti poskytování kvalitních kulturních a vzdělávacích služeb dostupných široké veřejnosti. Realizace projektu „Velehrad - centrum kulturního a přírodního dědictví západní a východní Evropy“, zvýší atraktivitu tohoto regionu pro obyvatele, potenciální investory, uživatele a návštěvníky. Nadregionálním smyslem rehabilitace a revitalizace historického areálu baziliky Velehrad je posílení národní filozoficko-kulturní sounáležitosti Čechů a zdůraznění historicko-duchovního významu české historie na formování národů Evropy.

Letecký snímek areálu velehradského kláštera

**INTEGROVANÝ
OPERAČNÍ
PROGRAM**

CHARAKTERISTIKA PAMÁTEK ZAPOJENÝCH DO PROJEKTU IOP

3.1 Historie velehradského klášterního areálu s bazilikou Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Historie areálu velehradské baziliky se začala psát před více než 800 lety, kdy do zdejšího kraje přišlo 12 cisterciáckých mnichů, kteří začali nedaleko od původního velkomoravského sídliště (dnešní Staré Město u UH) budovat svůj klášter. Název Velehrad byl odvozen od původního centra Velké Moravy – Veligradu a měl zdůraznit daleko starší duchovní tradici sahající až

do 9. století, kdy na Moravu přišli slovanští věrozvěstové Cyril a Metoděj.

Zakladateli kláštera byli moravský markrabě Přemyslovec Vladislav Jindřich, jeho bratr král Přemysl Otakar I. a olomoucký biskup Robert. Výstavba kláštera byla zahájena patrně v letech 1210–1215, tedy v období, kdy byl Přemyslu Otakarovi I. udě-

len prostřednictvím Zlaté buly sicilské v roce 1212 dědičný titul krále jako výsledek uznání moci a významu tohoto panovníka v rámci římské říše. Jeho význam mělo také založení cisterciáckého kláštera na Moravě zdůraznit. Původní románsko-gotická bazilika byla – stejně jako i okolní opevněný konvent kláštera – budována podle stavebních tradic cisterciáků, které charakterizovala krása prostých linií a střídá výzdoba. Rozvoj a rostoucí význam velehradského kláštera byl v době husitských bouří přerušen, když v r. 1421 byl klášter vypálen moravskými husity z nedalekých Nedakonic. Po této události velehradský areál přes 150 let chátral, a to až do poloviny 16. století, kdy se jeho obnovy ujal opat Ekhard ze Schwöbenu. Ekhardova rekonstrukce kláštera ještě zachovala raně gotickou podobu klášterní baziliky. O tu bazilikální stavbu přišla v r. 1681 v důsledku obrovského požáru, který v klášteře vypukl. Následně byl kostel radikálně přestavěn do dnešní podoby. Stavba byla zkrácena o celé západní chrámové průčelí. Nové průčelí čistě barokního rázu bylo obohaceno o dominující dvě postranní věže. Z křížení lodi byla snesena 100 metrů vysoká renesanční věž, která byla nahrazena barokní kupolí. Barokně zrenovovaný velehradský kostel 16. července 1719 bohužel znovu vyhořel, přičemž vzala za své především fresková výzdoba Paola Paganiho z roku 1695. Poškozena byla také původní štuková výzdoba a umělé mramory M. Mandika a O. Alia. Následky tohoto požáru byly odstraňovány až do roku 1735, přičemž původní zničený

dřevěný mobiliář – mimo chórové lavice – byl nahrazen kamenem a cihlami. Poničené Paganiho fresky přemalovali brněnští freskaři J. Ergensen a F. Eckstein. Štukovou a mramorovanou výzdobu obnovil např. Ital Baltazar Fontana. Oltářní obrazy obnovil anebo nově namaloval I. Raab.

V roce 1784 byl velehradský klášter zrušen císařem Josefem II. Majetek kláštera byl rozchvácen, v areálu kláštera se střídali jednotliví majitelé a klášterní kostel se stal kostelem farním. Obnovy a rozvoje se dočkal kostel v souvislosti se sílícím cyrilometodějským kultem demonstrovaným velehradskými cyrilometodějskými poutěmi a s příchodem jezuitů na Velehrad roku 1890. V roce 1928 papež Pius XI. udělil velehradskému kostelu titul bazilika minor a v roce 1932 tentýž papež přidal k patrocinium P. Marie ještě spolupatronát Cyrila a Metoděje. Jezuité, kteří na Velehrad přišli 18. prosince 1890, v areálu kláštera zřídili řádové gymnázium, které bylo ve 40. letech 20. století nacisty zrušeno. Po druhé světové válce bylo znovu obnoveno, aby v 50. letech 20. století bylo znovu, tentokrát komunisty, zrušeno. V období komunistické éry byl do areálu přestěhován Ústav sociální péče.

V roce 1990 se na Velehrad vrátili jezuité a velehradské poutní místo navštívil při své státní návštěvě také papež sv. Jan Pavel II. V roce 2004 bylo obnoveno olomouckým arcibiskupem velehradské gymnázium, které nese jméno arcibiskupa Stojana.

3.2 Popis objektů zapojených do projektu

3.2.1 Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Objekt baziliky se nachází v areálu cisterciáckého kláštera lokalizovaného na území

obce Velehrad. Výstavba kláštera byla zahájena v prvním desetiletí 13. století v pozdně

Celkový pohled na obec Velehrad

románském a raně gotickém slohu. Dokončen byl ve 40. letech 13. století. Vedle řádového konventu a samostatně stojícího domu opata, byl nejdůležitější stavbou klášterního areálu kostel Nanebevzetí Panny Marie vysvěcený 27. 11. 1228 olomouckým biskupem Robertem. Původní stavba kostela byla 89 m dlouhá a po dostavbě předsíně tzv. „ráje“ měl klášterní kostel délku 99 m. Příčná loď kostela (transept) měla délku přes 33 m a výška hlavní lodi činila 20 m. Půdorys kostela je ve tvaru latinského kříže s rameny tvořenými příčným transeptem. Presbytář na východní straně kostela byl pětিলodní, zakončený pěti půlkruhovými apsidami, z nichž tři zůstaly plně zachovány a ze dvou zůstaly pouze sokly. V průsečíku transeptu s hlavní lodí vybudovali cisterciáci malou zvonici. Po devastaci kostela husity roku 1421 klášter chátral až do roku 1571, kdy opat Mikuláš Kroket nechal strhnout objekt opatského domu a zahájil výstavbu nového konventu. Jeho nástupce opat Ekhard ze Schwöbenu zahájil v letech 1587–1594 celkovou obnovu kostela, při které byla románská zvonice nad křížením nahrazena mohutnou osmibokou tříposchodovou věží.

Dnešní podobu získal velehradský klášter na přelomu 17. a 18. století, kdy byla realizována rozsáhlá barokní přestavba dokončená ve 2. pol. 18. století. S přestavbou začal opat Jan Greinfenfels po požáru kláštera, kdy byla obnovena zničená souběžná křídla konventních budov ve směru od kostela na jih. Jeho nástupce pořídil novou střechu kostela a provedl rozsáhlé terénní úpravy, při kterých došlo k vyrovnání terénu vstupu do kostela s úrovní vstupu do konventu, kde byl rozdíl ve výškách 1,6 m. V roce 1681 došlo k dalšímu mohutnému požáru areálu kláštera, při kterém byly zničeny konventní budovy a nově renovovaný interiér kostela. Po tomto požáru došlo k radikální barokní přestavbě, při které

Západní průčelí velehradské baziliky

na zbořeném a zasypaném románském průčelí bylo vystavěno nové barokní průčelí, které zkrátilo délku hlavní lodi na 86 m. Po obou stranách průčelí byly postaveny dvě věže. Roku 1685 nechal opat Petr Silavecký ze statických důvodů snížit renesanční věž nad křížením lodi do podoby barokní kopule. Dvě řady pilířů v interiéru kostela byly zbořeny spolu s arkádami bočních lodí a tyto boční lodě byly přepaženy na sedm prostorných zaklenutých a průchozích kaplí po každé straně hlavní lodi. V roce 1735 byla přestavba kostela a celého kláštera ukončena, přičemž kostelu v jeho stavební hmotě zůstal zachován jeho původní románsko-gotický charakter.

Stejně jako se opat Petr Silavecký rozhodl pro radikální přestavbu exteriéru baziliky, přistoupil ve stejném duchu i k celkové proměně interiéru kostela. Ideový námět nové podoby interiéru vypracoval augustiánský mnich P. A. Martin Lublinský. Jeho ikonografické náměty ztvárnil na klenbě hlavní lodi, presbytáře, kopuli a transeptu italský malíř Paolo Pagani. Dřevěné oltáře zhotovil kolem roku 1707 A. Riga. Nová barokní výzdoba interiéru však bohužel vzala za své požárem ve vnitřních prostorách kostela, který vypukl v roce 1719. Ještě ve stejném roce zahájil obnovu výzdoby interiéru opat F. Nezorin a po něm pokračoval opat Josef Malý (1724–1748). Dřevěné oltáře byly nahrazeny zděnými, zhotovenými Baltassarem Fontanou, mramorářské práce byly provedeny Janem Hagmüllerem a fresková výzdoba je v části presbytáře, kopule, hlavní lodi od F.I. Ecksteina a v transeptu a dalších částech interiéru od Jana Etgense. Podstatným dílem přispěl k dotvoření barokní výzdoby kostela jezuita Ignác Raab (1715–1787), který vytvořil mimo řady oltářních obrazů v bočních kaplích také nový obraz hlavního oltáře, vyjadřující motiv nanebevzetí Panny Marie.

Hlavní loď velehradské baziliky

Velehradské varhany – původní stav

V závěru baziliky je vybudován mohutný kůr nesený mramorovanými sloupy, na kterém jsou umístěny bohatě zdobené varhanní skříně. Nástroj varhan má 3 manuály, 60 rejs-

tříků a 5521 píšťal. Vyvrcholením barokní výzdoby varhan je scéna „Zvěstování“. Mechanika varhan pochází z 20. století.

3.2.2 Prostory kolem baziliky včetně nástupu do lapidária

Plocha západního prostranství před bazilikou – původní stav

Nedílnou součástí areálu velehradského cisterciáckého konventu jsou plochy obklopující stavby konventu. Jejich rozloha činí 16 375 m². Vzhledem k tomu, že „fenomén Velehrad“ je svým významem a historií řazen do rodiny uznávaných odkazů cisterciácké světové kultury, představované jednotlivými kláštery rozesetými po celé Evropě, bylo žádoucí vytvořit pro velehradský klášterní komplex optimální prostorové a provozní podmínky, které budou prezentovat duchovní význam místa. Urbanisticky upravené plochy zdůrazní monumentalitu historických klášterních budov, zdůrazní původní prostorové prostředí diktované cisterciáckými dispozičními a provozními pravidly, které vycházely z řádových regulí, dle kterých kostel stál vždy ve středu kláštera v části, která byla klášterní klauzurou, jejíž severní část mezi kostelem a ohradní zdí klauzury, byla vždy určena jako mnišský hřbitov. Účelem renovace ploch velehradského konventu je snaha revokovat prostředí původní uzavřené mnišské klauzury vč. prezentace základů opatského domu, prezentace repliky původní ohradní zdi kláštera a vymezení pietního místa původního mnišského kostela.

Po dokončení úprav ploch vznikl funkční poutní areál, který díky umístění školy uvnitř areálu ke konventu přilehlého domu sociálních služeb a domu pro penzované duchovní – Marianum, bude živý v průběhu celého roku.

Prostor křížové chodby lapidária před opravou

3.2.3 Prostory lapidária pod bazilikou

Nepřesný název lapidárium pro podzemní prostory pod bazilikou označuje ve skutečnosti v roce 1937 odhalené a následně prezentované jádro původní konventní budovy cisterciáckého kláštera na Velehradě. Objev těchto původních prostor konventu byl vyvolán potřebou řešit sanaci vlhkosti barokního konventu a kostela. Při odstraňování zásypu v suterénu kostela, který sem byl navezen počátkem 18. století za účelem vyrovnání terénu s úrovní západního průčelí kostela, byla objevena dochovaná původní kapitulní síň velehradského konventu, sakristie s armariem (příruční knihovna) a čtyři křídla křížové chodby s řadou významných kamenických komponentů in situ. V zásypu byla objevena řada kamenných románských fragmentů, které byly následně v objevených prostorách vystaveny – odtud název

lapidárium. Historicky nejvýznamnějším objektem odkrytým v 30. letech minulého století v tomto prostoru je kapitulní síň, jediná z prvních cisterciáckých fundací datovaných do první poloviny 13. století.

Křížová chodba se zachovanou původní vnitřní stěnou vyzděnou v soklové části pískovcovými deskami, na které v horní části navazuje cihlová vyzdívka, je na vnější straně přizděna cihlovou vyzdívku vsazenou mezi původní románské pilíře a prolomenou okenními otvory. V chodbě samotné jsou instalovány jako exponáty původní románské kamenné fragmenty.

Krypty pod vnitřním prostorem baziliky pochází z období barokní přestavby kostela z přelomu 17. a 18. století. Krypty jsou

včetně kleneb celozděné bez omítek a jejich účelem bylo vybudování nového řádového pohřebiště.

V letech 2008–2009 proběhla v prostorách lapidária I. etapa rekonstrukčních stavebních prací, jejímž účelem byla venkovní izolace zasypané původní románské konstrukce hlavního vstupu do kostela, rekonstrukce meliorační sítě prostoru lapidária, 1. etapa obnova původního větracího systému prostoru, stržení starých nefunkčních elektrorozvodů a osvětlení a výměna oken v prostoru křížové chodby. V další etapě realizované projektem IOP v letech 2009–2013

Poutní kostelík Zjevení Páně (Cyrilka) – původní stav

proběhla celková stavební úprava prostoru lapidária, zejména úprava křížové chodby, položení cihlových podlah. Úprava Kapitulní síně v 1. PP a další stavební úpravy byly realizovány tak, aby zde mohla být instalována expozice Martyrion – svědkové víry XX. století.

Způsob ochrany

Objekt lapidária je součástí NKP Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje a je nemovitou národní kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rejstříkovým číslem 3526.

3.2.4 Kostel Zjevení Páně (Cyrilka)

Kostel Zjevení Páně lidově zvaný Cyrilka, vznikl v rámci výstavby velehradského konventu jako typický cisterciácký kostel před klášterní branou. Trojlodní konventní kostel vybudovaný v letech 1235–1240 totiž sloužil výhradně cisterciákům, proto byla pro poutníky a pro místní obyvatele postavena nevelká jednolodní gotická stavba, jejíž vznik klademe do 2. pol. 13. století.

Gotický kostelík, který byl původně zasvěcen jako kostel Těla a Krve Páně byl zbudován jako orientovaná jednolodní stavba s lodí převyšující nižší presbytář. Jeho orientace je shodná s orientací dnešní. Na širší loď kostela navazovalo užší kněžiště, prostor lodi byl zaklenut a uprostřed střechy kostela byla vystavěna zvonice. Vstup do kostela nebyl na západní straně, ale na straně jižní.

Husitské bouře z 20. let 15. století se podepsaly v souvislosti s vydrancováním kláštera i na kostelíku Cyrilka. Pro tuto dobu a pro období po husitském vpádu nemáme

Poutní kostelík Zjevení Páně (Cyrilka) interiér – původní stav

žádné písemné prameny. Faktem ovšem je, že kostel prakticky po dobu 150 let chátral, tak jako i chátralo celé velehradské opatství. Obnova – pro uvažovaný objekt nijak písemně doložená – začala pravděpodobně až v období opatství Jana Greifenfelse (1598–1650) po roce 1636, kdy bylo přistoupeno k obnově konventu spolu s obnovou hospodářských budov a „pustých gruntů“ v podklášteří. Po požáru v roce 1681 došlo v rámci renovace konventu i k barokizaci poutního kostelíka do podoby, tak jak je známa z pozdějších kreseb autora novogotické přestavby arch. Lipperta z roku 1858. Dle této kresby byla snesena sanktusníková věžička ze střechy, velké okno v západním průčelí bylo přezděno na malé a byl zde probourán nový vstup do kostela, zatímco původní vstup z jižní strany byl zazděn. Ke změnám došlo také u okenních otvorů na severní a jižní straně lodi, zatímco presbytář se svým systémem opěrných pilířů a lomených oken zůstal původní.

Po přerušení činnosti cisterciáků na Velehradě za Josefa II. roku 1784 se konventní kostel stal kostelem farním a Cyrilka osiřela. Její mobiliář byl včetně varhan zkonfiskován a kostelík chátral. V roce 1833 se stal dokonce soukromým majetkem a sloužil jako skladiště, či dokonce jako prachárna vojska. Změna tohoto negativního vývoje nastala až ve 40. letech 19. století v souvislosti se sílícím cyrilometodějským kultem. V této době se začala rodit velehradská tradice v tom smyslu, jak Velehrad chápeme dnes. Z areálu kláštera se postupně začalo rodit hojně navštěvované poutní místo. V souvislosti s uvedeným byla v únoru 1856 Cyrilka vrácena svému původnímu účelu prostřednictvím dotace olomouckého arcibiskupa Fürstenberka. Autorem projektu byl už jmenovaný Josef E. von Lippert, dle jehož projektu se začalo v roce 1862 stavět. V rámci této novodobé přestavby, ukončené roku 1863, byl interiér i exteriér přestavěn v novogotickém

Budova velehradské fary před rekonstrukcí

slohu. Prolomená klenba hlavní lodi byla stržena, evangelijní strana byla obnovena od základů, na epištolní straně bylo zdivo doplněno s tím, že se zachoval původní vstup. Ve stěnách hlavní lodi byla probourána čtyři lomená novogotická okna, v presbytáři naopak byla zazděná původní gotická okna obnovena, na západním průčelí byl původní jednoduchý vstup nahrazen gotickým portálem, nad nímž bylo prolomeno rozetové okno a štít byl opatřen kamenným křížem. Na střeše byla obnovena sanktusní věžička a loď kostela byla opatřena malovaným dřevěným záklopem. Do presbytáře byl umístěn křídlový oltář a stěny byly obloženy po dolním obvodu dřevem. Dne 5. 7. 1863 byl kostelík slavnostně vysvěcen a přejmenován na stávající název Zjevení Páně. V následujících letech 2. pol. 19. století byla, v důsledku rozvíjejícího se unionismu, narušena puristická novogotická podoba interiéru a v souvislosti se zavedením řecko-katolického ritu v Cyrilce, byl z prostoru presbyteria

přemístěn křídlový oltář do prostoru hlavní lodi a v presbytáři byl umístěn ikonostas.

Způsob ochrany

Objekt je nemovitou součástí NKP Bazilika, která je kulturní národní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rejstříkovým číslem 3527.

3.2.5 Objekt fary

Budova velehradské fary je dvoupodlažní nepodsklepený barokní objekt, který uzavírá severozápadní křídlo klášterních budov. Vybudován byl v závěrečné fázi rekonstrukce velehradského kláštera za opata Filipa Zureho (1763 – 1784). Objekt fary je zastřešen mansardovou střechou, v níž jsou osazeny vikýře. Krov střechy je ze své poloviny původní barokní, z dřevěného masivu. V další polovině je již nový rekonstruovaný krov, tvořený zalomenými ocelovými krokviemi a vaznicemi. Korpus budovy fary má pů-

dorys obdélníku o délce 36 m a šířce 12 m. Celková výška budovy je cca 14,5 m. Tloušťka obvodového zdiva je 1180–1300 mm. Objekt je řešen jako jednotraktová budova, která má v přízemí dvě velké místnosti a v patře jsou realizovaná přepažení dělicí prostor na několik místností – řádových ložnic. Fasáda je vápeno-štuková se schodišťovým rizalitem, členěná z obou stran vždy pěti iluzorními polopilastry s toskánskými hlavicemi, mezi kterými jsou vždy dvě okna osazená v obdélníkovém omítkovém a profilovaném ostění se šambránou. Budova je ukončena pískovcovým kamenným soklem. Vstup do objektu je umožněn čtyřmi dveřními otvory, z nichž tři vedou na nádvoří a čtvrtý do přilehlého dvorního traktu a farní zahrady. Mezi přízemím a prvním patrem je jednoduchá římsa, která dělí silnější stěnu přízemí od patra.

Způsob ochrany

Objekt je nemovitou součástí NKP Bazilika, která je národní kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod rejstříkovým číslem 3525.

3.2.6 Objekt barokní sýpky a konírny

Součástí areálu národní kulturní památky kláštera Velehrad jsou bývalé hospodářské objekty velehradského velkostatku, které stojí v ochranném pásmu národní kulturní památky Velehrad, ve smyslu § 17 zákona č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů, prohlášeným rozhodnutím Okresního úřadu Uh. Hradiště ze dne 8. 8. 1995. Značně zdevastovaný vnitřní prostor těchto hospodářských budov, které byly zachráněny jen díky opravené střeše v 90. letech minulého století, se stal po náročné rekonstrukci

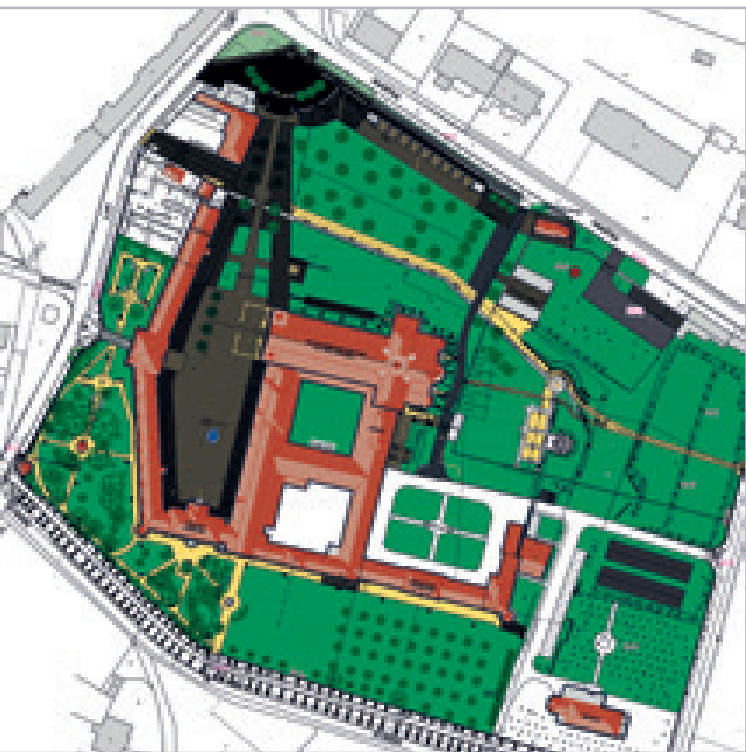
Pohled na jihozápadní průčelí sýpky a konírny – původní stav

v rámci projektu IOP Velehrad stěžejním objektem pro realizaci základní ideje projektu IOP. Areál hospodářských budov se skládá z objektu bývalé sýpky, která je situovaná ve východní frontě komplexu, ukončená je jižní věží, která je průjezdná a tvoří historický vstup do celého areálu. Budova je dvoupodlažní, nepodsklepená a zakončená i na severní straně patrovou věží. Zastřešená je mansardovou střechou s vikýři. Mezi budovou sýpky a konírny je

včleněn jakýsi spojovací článek obdélníkového charakteru tvořící nároží, napojené na jižní straně na sýpku a na straně severní na konírnu. Objekt má sedlový krov a je částečně podsklepen. Budova konírny má obdélníkový půdorys, ke kterému přiléhá na západě schodišťová věž s kuželovou střechou. Objekt je zastřešen sedlovou polovalbovou střechou. Z celého komplexu bývalých hospodářských budov je objekt konírny nejstarší a nejhodnotnější, s datací vzniku před pol. 16. století. Jedná se o velmi kvalitní architekturu se značně hodnotným prostorem v přízemí, zaklenutým valenou klenbou členěnou trojbokými výsečemi.

3.2.7 Lokalizace objektů zapojených do projektu

Areál poutní baziliky tvořený budovami, jejich pozůstatky a jinými nemovitými objekty na pozemcích vymezených prostorovými identifikačními znaky vč. ochranného pásma NKP.

Prostorové identifikační znaky

Kraj	Zlínský
Obec	Velehrad
Katastrální území	Velehrad
Pozemky katastr. č.	1, 2, 3, 4, 11, 12, 13, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34
Budovy, č. p.	1, 206, 305

VZNIK PROJEKTOVÉHO ZÁMĚRU

Vznik projektového záměru vycházel z potřeby zdůraznění historického a duchovně symbolického významu místa a fenoménu Velehradu. V jeho základech stojí cyrilometodějská tradice, která se na Velehradě rozvíjela už v průběhu 19. století v duchu národního vlastenectví a snahy o znovuvzkříšení náboženského života. Rozvíjející se tradice Velehradu byla bohužel přerušena druhou světovou válkou a následně komunistickou diktaturou. Oba režimy, nacistický a komunistický, usilovaly o potření všech forem autentického a svobodného náboženského života a Velehrad byl cíleně vytěšňován ze své historické role kořene a centra duchovního života národa. Po zániku komunistického režimu v roce 1989 se stala zásadním impulzem pro duchovní obnovu památného Velehradu návštěva papeže Jana Pavla II. v roce 1990. Hlava katolické církve přímo oficiálně označila Velehrad jako most mezi východem a západem. Bohužel tomuto znovuoobnovení duchovnímu významu Velehradu neodpovídalo hmotné zázemí velehradského areálu. Své náboženské poslání mohla plnit pouze velehradská bazilika a jako muzejní expozice fungovalo lapidárium. Ovšem i tyto objekty byly ve velmi neutěšeném stavu. Stav veškerých dotčených staveb a konstrukcí bývalého cisterciáckého kláštera, ale i okolních souvisejících ploch, bylo možné na počátku třetího tisíciletí označit jako velmi neuspokojivý – z části z důvodu dlouhodobé absence údržby a řady nekvalifikovaných stavebních zásahů – z části z důvodu nevhodného a nepřiměřeného využívání některých staveb a souvisejících

plach. Spolu s nedostatkem finančních prostředků se všechny tyto negativní důsledky péče v průběhu desítek let, nemohly nepodepsat na stavebně technickém stavu celého areálu. Postupem času došlo k degradaci jednotlivých konstrukcí a prvků staveb jak v interiéru, tak v exteriéru, a některé části areálu se dostaly prakticky až na pokraj havárie. Generální opravu vyžadovaly především věže a střecha baziliky, v jejímž interiéru došlo k odpadávání kusů štukové výzdoby a středem klenby se po celé délce táhla široká prasklina, vzniklá v důsledku statického pohybu objektu, který byl jako havarijně opraven v 60. letech 20. stol. Lapidárium baziliky obsahující expozici kolekce románských kamenných fragmentů z velké části ztratilo pro svou zastaralou podobu

Původní podoba severního nádvoří

a nepřehlednost diváckou přitažlivost a chátralo. Plochy obklopující baziliku byly zanedbané, neudržované a objekty k bazilice přináležející, fara a kaple Cyrilka, byly v dezolátním stavu.

Napravit uvedený stav se začalo dařit římskokatolické farnosti Velehrad až v prvním desetiletí 21. stol., kdy se postupně podařilo ze státního rozpočtu ČR získat finanční prostředky v roce 2005–2009 na opravu věží a některých nejkritičtějších částí střech velehradské baziliky, včetně jižní pultové střechy nad bočními kaplemi. V těchto letech proběhla také částečná stavební oprava objektu fary, která umožnila zprovoznění objektu pro administraci pastorační činnosti faráře ŘKfV.

V letech 2008–2009 se podařilo získat finanční prostředky z FM/EHP Norsko, ze kterých bylo restaurováno kněžiště/presbytář a transept interiéru baziliky. Z finančních prostředků Operačního programu příhraniční spolupráce pak byla realizována rekonstrukce provozního zázemí baziliky a základní stavební úpravy v lapidáriu, za účelem obnovy části původního větrání podzemních románských prostor, izolace konstrukce původního románského hlavního vstupu v 1. PP baziliky.

Přes uvedené rozsáhlé stavební a restaurátorské opravy, týkající se především baziliky, zůstal areál velehradského kostela ve velmi zanedbaném stavu.

Prohlášení velehradské baziliky a přilehlého okolí za národní kulturní památku, zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 3526 v roce 2008, umožnilo vytvořit projekt obnovy celého souboru památkově chráněných objektů klášterního areálu Vele-

hrad, který by se stal součástí Integrovaného Operačního programu EU/EFRR a MK ČR (IOP). Globálním cílem IOP prioritní osy 5 je „Zvýšení využití potenciálu území prostřednictvím národních systémových intervencí v oblasti kultury, bydlení a rozvoje systémů tvorby územních politik“. V rámci tohoto zaměření IOP vznikl záměr a následující obsah projektu Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy, jehož cílem bylo oživení velehradského klášterního areálu. Prostřednictvím stavební obnovy památkově chráněných objektů bylo tak umožněno nové využití rekonstruovaných prostor pro novou organizaci stávajících a rozvoj nových edukačních, popularizačních, kulturních a badatelských aktivit, úzce propojených s velehradským poutním místem.

Připravovaný komplexní projekt si kladl za cíl rozvíjet velehradský poutní areál a představit jeho kulturně-historické dědictví, což mimo jiné podněcuje inovativní činnost. Dopadem je proměna Velehradu v evropskou lokalitu s vysokou edukační, poznávací, historickou i církevní hodnotou a zdůraznění Velehradu jako místa, kde se rodila česká státnost a kde se pozitivně vzájemně ovlivňovalo západní a východní křesťanství. Finální žádost o IOP byla podána 19. 6. 2009 a dne 30. 11. 2009 byly, „Rozhodnutím o poskytnutí dotace projektu CZ.1.06/5.1.00/01.05920“ ministrem kultury ČR, přiděleny finanční prostředky ve výši 345 836 000 Kč na realizaci velehradského projektu.

4.1 Získávání podpory partnerů

Projektový záměr i projekt samotný je od samého počátku podporován subjekty, které jsou buď zřizovatelem ŘKfV – Arcibiskupství olomoucké, se kterým byla uzavřena partnerská smlouva o vzájemné spolupráci

dne 15. 10. 2009, nebo se jedná o Českou provincii Tovaryšstva Ježíšova, který správu ŘKfV zajišťuje a se kterou byla podepsána partnerská smlouva 19. 1. 2009, či se studijním a výzkumným střediskem jezuitů Centro Alletti Velehrad – Roma se sídlem v Olomouci, s kterým byla uzavřena partnerská smlouva 30. 1. 2009. Dalšími, stejně významnými partnery projektu jsou Zlínský kraj se smlouvou uzavřenou 7. 5. 2009, obec Velehrad – smlouva uzavřena 3. 3. 2010 či poutní areál Velehrad bezprostředně spoluužívající organizace Sociálních služeb Uh. Hradiště, kde byla smlouva podepsána 27. 11. 2009.

Spolupráce a podpora církevních institucí jako partnerů projektu, spočívá především v poskytnutí nemovitostí potřebných pro realizaci projektu, a to zejména od zřizovatele příjemce dotace Arcibiskupství olomouckého, tvorbě libreta a scénáře projektem plánované nové expozice „Velehrad na křižovatce evropských dějin“, na kterém se podílel zejména Partner projektu Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova a Centro Aletti Olomouc. Následující spolupráce při přípravě fáze udržitelnosti projektu, např. zajištění návštěvnosti projektu ze strany církevních škol, pořádání odborných seminářů, vytvoření uceleného programu Acta Academia Velehradensis, apod., se podílela zejména Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, Centro Aletti Olomouc a Arcibiskupství olomoucké. V tomto rámci budou pořádány mezinárodní konference, vědecké semináře, zpracovávání vzdělávacích materiálů, publikací a další. Jádro partnerské spolupráce s dalším partnerem – Zlínským krajem a obcí Velehrad, bude spočívat v propagaci Velehradu jako centra pro setkávání a vzdělávání ve spolupráci při organizování společenských akcí na Velehradě a v pořádání konferencí a seminářů.

POPIS VÝCHOZÍHO STAVU PŘED ZAHÁJENÍM REALIZACE

5.1 Popis technického stavu objektů před zahájením realizace projektu

5.1.1 Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Koncepce obnovy objektu velehradské baziliky vychází jednak z nutnosti dokončení restaurátorských prací v interiéru hlavní lodi baziliky, a jednak ze stavebních úprav a restaurování pláště objektu baziliky.

Velmi rozsáhlý prostor interiéru baziliky nelze, ať už z finančních nebo časových dů-

vodů, restaurovat v rámci jedné restaurátorské akce. I. etapa restaurování bazilikálního prostoru financovaná z Norských fondů obnovila prostor presbyteria a transeptu baziliky, a pro II. fázi financovanou z IOP bylo naplánováno restaurování klenby hlavní lodi, průčelí bočních kaplí s kazatelnou, prostoru kruchty a podkruchtí. Jako součást

restaurování kruchty byla naplánována i generální oprava varhan. Nedílnou součástí restaurátorských prací této II. etapy bylo i provedení nové elektrifikace, osvětlení a zabezpečení baziliky.

Fresková výzdoba hlavní lodi se sbíhá do centrálního bodu, kterým je symbol Ducha svatého – holubice, dále směrem ke kůru, kde je výjev Nejsvětější Trojice, u západního klenebního oblouku je umístěn anděl držící nápis a ve východní části klenby směrem k Vítěznému oblouku je vyobrazeno „Husitské řádění na Velehradě“ v roce 1421. Klenební náběhy jsou pokryty iluzorní architekturou. Klenební výzdoba je ukončena hlavní římsou lodi z malovaného štuky.

Při zahájení restaurátorských prací byla fresková výmalba pokryta silnou vrstvou prachu a mastné špíny, přírodní pigmenty freskových barev, zejména okry, byly silně zpráškovány. Podkladní intonako fresky bylo silně narušené – nejvíce ve vrcholu klenby, kde praskliny lokálně probíhaly až do půdního prostoru a dále byly podkladní vrstvy silně narušeny i v prostoru vrcholů okenních špalet. Freska samotná obsahuje četné přemalby, z nichž část je reversibilní provedená ve vápenném secco, ale část plochy výmalby má přemalbu jen obtížně snímatelnou, která deformovala původní malířskou koncepci a kde došlo k sejmutí.

Podstatná část výzdoby průčelí bočních kaplí baziliky je tvořena z umělého mramoru, který v podobě kanelovaných průčelí nosných pilířů hlavní lodi podpírá korunní římsu. Povrch mramorů byl silně znečištěn s celoplošnými viditelnými prasklinami, lokálně vyplněné ztmavými laky z dřívějších oprav. V některých místech byla mramorovaná masa otevřená s patrnými místy

Detail figurální malby před restaurováním

Detail klenebního náběhu před restaurováním

Detail špalety okna před restaurováním

Původní stav klenební fresky v hlavní lodi se statickou poruchou v ose klenby

Původní stav nástropní fresky v podkruchtí

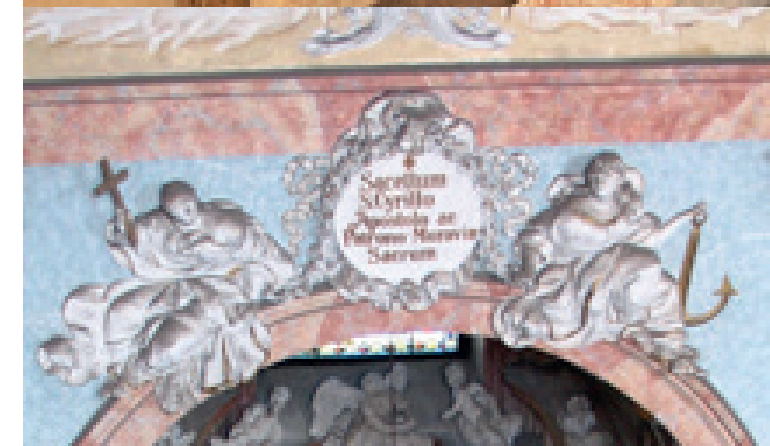

Původní stav umělých mramorů na nosných prvcích interiéru velehradské baziliky

neobroušeného špachtlu. Mramorované sloupy v podkruchtí vykazovaly, vlivem vlhkosti a provozu v kostele, vytrhanou křehovou vrstvu a spodní části byly silně mechanicky poškozené.

Štukovou výzdobu hlavní lodi tvoří velkoryse modelované figury držící kartuše se zlatými nápisy, dekorem věnců a s rostlinnými motivy. Figury jsou umístěny na zaklenutém průčelí bočních kaplí a na čelní straně kůru baziliky. Povrch štukové výzdoby byl pokryt silnou vrstvou prachu a mastné špíny. Laboratorně byla prokázána druhotná hlinoková úprava povrchu štuků v okrovém zabarvení, která překryla původní vápenný povrch.

Zlacení štukové výzdoby hlavní lodi bylo provedeno za účelem zvýraznění vrcholových částí této výzdoby a hlavic sloupů a pilířů z umělého mramoru. Zlacení bylo stejně jako povrch štuků silně zaneseno prachem a mastnou nečistotou a laboratorně bylo prokázáno, že při poslední opravě bylo zlacení provedeno v matu na olejový podklad (mixtion – kapalina pro lepení metalu). Zlacení na lesk s podkladním červeným polymentem (křídový podklad) provedené na hlavicích bylo na četných místech uvolněné a na otěr se sprašovalo v důsledku slabého klížení podkladů a vzdušné vlhkosti. Křídový podklad byl od štukového podkladu místy uvolněný a popraskaný. Lze předpokládat, že původní zlacení bylo dříve provedeno v matu na žlutý olejový podklad a zlacení hlavic na lesk bylo provedeno na červený bolus (žlutý až hnědočervený barevný pigment – přírodní hlinka).

Původní stav průčelí boční kaple v hlavní lodi baziliky

Pohled na původní stav štukového dekoru průčelí bočních kaplí

Původní vzhled kazatelny v novodobém provedení barevnosti

Korpus barokní kazatelny je řezbářským dílem z okruhu dílny Baltassara Fontany (cca 1745) a skládá se z tribuny s baldachýnem, ke které vede schodiště se zábradlím. Baldachýn je v horní části dekorován alegorickou postavou Církve s atributy – kříž, kotva, kalich a postranní části kazatelny jsou dekorovány skupinou devíti andělů, nesoucích Desatera a čtyři knihy evangelií. Vnitřní strana baldachýnu je vyzdobena holubicí Ducha Svatého se zlatenými paprsky. Všechny prvky kazatelny jsou bohatě vyřezávané s prolamováním, zlatenými profilacemi, reliéfními a ornamentálními řezbami. Dřevným materiálem kazatelny jsou měkké jehličnany a lípa. Dřevní hmota kazatelny byla silně napadena dřevokazným hmyzem, který je v prostoru schodiště aktivní. Současná barevná úprava povrchu pochází z 30. let 20. století. Technika provedení je polychromie na dřevě, se zlatením na lesk. Sondy prokázaly, že na řezbě z lipového dřeva se nachází původní křídový podklad, který je opatřen vrstvou běli leštěnou achátem. Křídové vrstvy byly lokálně popraskané a uvolněné od dřevěného pod-

Detail polychromie kazatelny

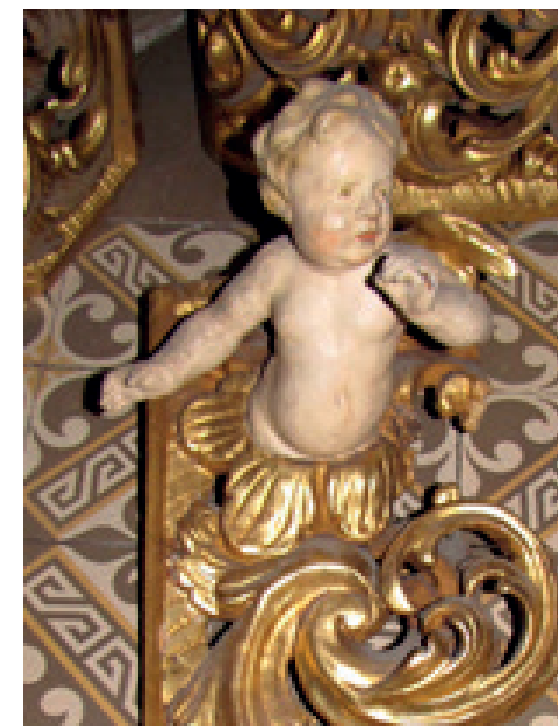
kladu. Na vrstvě běli je slabý lazurný nátěr inkarnátem (odstín barvy lidské pleti), ve kterém jsou barevně vyznačeny oči, rty, obočí a tváře. Barevnost tohoto lazurného nátěru pochází právě z 30. let a překryla původní barevnost, která byla sondou prokázána.

Korpus varhanní skříně pochází společně s mechanikou varhan z okruhu brněnského varhanáře Davida Siebera z let 1725–1735.

Detail poškození schodiště kazatelny červotočem

V roce 1745 byla varhanní skříň přestavěna a následně prošla dalšími úpravami v 30. a 60. letech 20. století. Během těchto úprav z 60. let 20. stol. byl zvýšen varhanní prospekt a spodní strana korpusu byla vynesena na sádrové sloupy, ukončené kompositními hlavicemi. Novou spodní část varhan tvoří mřížkový kryt s rámy. Zděné zábradlí kruchty bylo probouráno a do vzniklého otvoru byl osazen zcela nový varhanní pozi-

Detaily poškození figurální výzdoby a korpusu skříně varhan

tiv. Korpus tvoří řezbované smrkové dřevo s nátěrem imitujícím mramorování se zlatými detaily. Spodní mřížkovaná část je také ze smrkového dřeva strojně opracovaná. Původními barokními prvky korpusu skříně jsou římsy umístěné na sloupech a římsy nesené rámy skříní. Původními jsou také ornamentální zlatené římsy. Dřevní hmota varhanní skříně není poškozena dřevokazy.

Plastická výzdoba varhanní skříně včetně zlatení pochází z okruhu italského sochaře Baltassara Fontany asi z roku 1745. Povrch plastické výzdoby je polychromován a zlaten na mat a lesk. Figurální výzdobu tvoří postavy andílků s hudebními nástroji, hlavičky putti a množství obláčků. Výzdoba korpusu varhan představuje hudební těleso, kterému na jedné straně korpusu vévodí socha Pan-

ny Marie a na dalším vrcholu skříně postava archanděla Gabriela. Celkový dojem z výzdoby je umocněn zlatenými dekorativními a rostlinnými motivy. Mechanickými sondami bylo prokázáno, že na řezbách dekoru varhan, které jsou z lipového dřeva, je dřevěný povrch opatřen křídovým podkladem, na kterém je nanesena původní barokní vrstva leštěné běli, která je zejména na zadní straně značně znečištěna a místy úplně chybí. Na leštěné běli je na vrcholových partiích plastik a obláčků křídová, achátem leštěná lazura, která je v partiích obličejů plastik opatřena lazurním inkarnátem s barevným zvýrazněním očí, rtů, tváří a obočí. Uvedené dvě poslední polychromové vrstvy pocházejí pravděpodobně z 30. let 20. století.

Stávající třímanuálový nástroj s pedálem postavila firma Rieger – Kloss v roce 1963. Varhany jsou rozloženy ve čtyřech skříních, přičemž dvě hlavní varhanní skříně obsahují vzdušnice ve dvou patrech. Koncem prvního desetiletí 21. stol. bylo technické zázemí varhan za hranicemi životnosti. Od roku 1963 na nich nebyla provedena žádná větší oprava. Nástroj byl silně znečištěn, elektroizolace naprosto v dezolátním stavu, neodbornými zásahy byly strhané ladičky, zatlačená labia v mixturách. V nástroji byla objevena ložiska dřevokazného hmyzu – byla odstraněna.

5.1.2 Plášť baziliky Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Plochy pláště baziliky zůstaly ve stavu odpovídajícímu od poslední opravy v třicátých letech minulého století. Postupná degradace omítek a rezného zdiva na všech plochách pláště baziliky, postupná degradace soch

Vstup do baziliky před rekonstrukcí

Prostor křížové chodby lapidária před opravou

a štukového dekoru, mramorového portálu hlavního vstupu do baziliky, kamenného kvádrového zdiva apsid a průčelí hlavní lodi baziliky, dále např. výměna prejzových střech na východních apsidách, si vyžado-

vala urychlené provedení odpovídajících záchranných stavebně-restaurátorských prací. V souvislosti s tímto bylo nutné provést také celkové odvodnění a zamezení vztlínání vlhkosti do konstrukce objektu.

5.1.3 Prostory lapidária

Také prostory lapidária prošly na přelomu prvního a druhého desetiletí 21. století opravou, která měla za účel mj. především obnovit původní větrání a odvodnění románských a barokních prostor v podzemí baziliky. V rámci těchto prací byla provedena izolace původního románského vstupu do baziliky, které bylo v rámci dřívějších terénních úprav zasypáno a v celém prostoru lapidária a navazujících barokních krypt bylo realizováno nové drenážní potrubí. Z původní ventilace prostoru byly odstraněny zadržky ventilačních průduchů a protahovacím pérem byly vyčištěny trasy původní ventilace. K celko-

vému zlepšení ovzduší v těchto prostorách přispěla i výměna a instalace nových oken v prostoru křížové chodby a oprava oken v prostorách románské kapitulní síně. V této etapě oprav proběhlo také odstranění nevhodné podlahy v prostoru křížové chodby a položení nových elektrických rozvodů do podlahových betonových žlabů. V souvislosti s tímto byla zrušena původní elektromontáž, vedená pod stropem lapidária. Účelem další stavební etapy v tomto prostoru je provedení veškerých stavebních úprav nutných pro instalaci plánované nové velehradské expozice.

Poutní kostelík Zjevení Páně (Cyrilka) – v průběhu oprav

5.1.4 Kostel Zjevení Páně (Cyrilka)

Stávající stavební stav objektu Cyrilka byl v době přípravné fáze projektu IOP havarijní. Příčinou tohoto havarijního stavu bylo nevhodné řešení ploch kolem kostela, které byly vybetonované s nevhodným spádem směrem k objektu. Vzhledem k uvedenému docházelo při každé dešťové srážce k zatopení vnitřního prostoru a vlhkost obvodového zdiva objektu vzlínala až do výše 2 metrů nad úroveň podlahy. V důsledku uvedeného došlo z venkovní strany k degradaci venkovních omítek a z vnitřní strany došlo k odlupování celých vrstev barevného dekoru stěn interiéru, provedeného technikou secco. Vlhkostí trpěly i zavěšené ikony z Neuman-

nova ikonostasu z 20. let 20. století. V naprostém dezolátním stavu byl i vestavěný ikonostas Cyrilky. Nevhodným prostředím kostela byl ohrožen i novogotický dřevěný triptych z 19. století. Kovové rámování oken bylo korodované a barevné okenní tabulky byly místy vytlučené. V naprosté dezolátním stavu byla i křídla dubových dveří hlavního vstupu do kostela, včetně jejich kování. Z předchozích uvedených důvodů přestal kostel sloužit k provozování řeckokatolických obřadů a využíval se pouze k příležitostným návštěvám turistů v letním období.

5.1.5 Objekty hospodářských budov konírny a sýpky

Stavebně nejvíce zdevastovaným objektem hospodářských budov velehradského velkostatku byla budova sýpky. Statickým průzkumem byl zjištěn nevyhovující stav základů budovy. Svislé nosné konstrukce obvodového pláště byly vážně poškozeny a vnitřní nosné zdivo 1. NP muselo být zcela vybouráno, obdobně vybourána z důvodu degradace musela být i trámová konstrukce 2. NP, včetně dřevěných sloupů a stropu. Z vodorovných konstrukcí byl vážně poškozen původní dřevěný strop a dřevěný strop 2. NP musel být zcela stržen. Nepoškozena zůstala stropní konstrukce nad 3. NP. Dřevěný strop ve věži sýpky, pod kterým vede průjezd, mohl být ponechán, zatímco hurdiskový strop nad 1. NP musel být vybourán.

V objektu spojovací části sýpky s konírnou muselo být kvůli degradaci vnitřní nosné

zdivo v celém přízemí vybouráno. Strop nad přízemím, nesený dřevěnými sloupky nesoucí dřevěné trámy podbité omítnutým rákosem. Celá konstrukce stropu byla nakažena houbou. Nejméně poškozená byla budova bývalé konírny vyzdřená z plných cihel. Stropní konstrukce konírny je tvořena neporušenou valenou cihlovou klenbou trojúhelníkovými výsečemi. Dřevěný strop v 1. NP musel být stržen. Nepoškozená byla dřevěná konstrukce stropu nad 2. NP, která zůstala v původní podobě - pro nové využití bylo pouze nutné zahustit podpěrný systém dvěma kusy nosných sloupů.

Všechny hospodářské objekty, zejména budova sýpky, byly vlhké se vzlínající vlhkostí do nosných konstrukcí. Hladina spodní vody dosahovala místy až 50 cm nad základovou spárou.

5.1.6 Způsob a míra dosavadního využití

Plochy kolem baziliky na západní straně sloužily jako příjezdová cesta a parkoviště pro posluchače a učitele gymnázia, a na severní straně jako parkoviště aut pro účastníky bohoslužeb. V uličce vedoucí na západní straně do ulice U Lípy, byly umístěny stánky s občerstvením a suvenýry. Na východní ploše, která slouží jako příjezdová cesta pro zásobování sociálního ústavu, stálo zcela nevyhovující zděné WC s dřevěnou stříškou nad vchodem, ale podstatnou část této východní plochy využíval sociální ústav pro svá skladiště a záhony pro zeleninu. Také jižní část ploch

byla využívána ústavem jako plocha pro volný pohyb ústavních klientů. Způsob využívání zmíněných ploch vedl ve svém důsledku k jejich zpustnutí.

Prostory kostelíka Zjevení Páně – Cyrilky sloužily pouze příležitostně, v období letních měsíců, k návštěvám turistů.

V objektech bývalých hospodářských budov byla umístěna venkovská hospoda a přilehlý koloniál.

5.2 Vlastnické vztahy

Vlastnické vztahy k dlouhodobému investičnímu majetku, který vstupuje do projektu a bude předmětem obnovy, či technického zhodnocení s následným užíváním jsou následující:

Název objektu	Vlastník objektu	Forma užívání
Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje	Římskokatolická farnost Velehrad (dále jen ŘKFV)	majetek žadatele
Lapidárium	ŘKFV a Arcibiskupství olomoucké	majetek žadatele + pronájem
Kostel Zjevení Páně – Cyrilka	Arcibiskupství olomoucké	pronájem
Objekt velehradské fary	ŘKFV	majetek žadatele
Objekty hospodářských budov konírny a sýpky	Arcibiskupství olomoucké a Česká republika zast. PF ČR	pronájem
Zastavěné a rekonstruované pozemky NKP Velehrad – parcela č. 29	ČR zastoupená PF ČR	pronájem
parcela č. 26	Zlínský kraj s právem užívání pro Sociální služby UH	výpůjčka
parcely č. č. 3,11, 30, 32, 33, 34	Arcibiskupství olomoucké	výpůjčka
parcela č. 12	ČR, Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových	Smlouva o souhlasu s umístěním a realizací stavby
parcela č. 14	ŘKFV	majetek žadatele

6.

CHARAKTERISTIKA PROJEKTU A JEHO CÍLŮ

Předmětem projektu je citlivá obnova, rehabilitace, revitalizace a restaurování vybraných památkově chráněných nemovitostí NKP Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje ve Velehradě a prostor v rámci velehradského komplexu, ke kterým je vztažena následná realizace nových kulturních a vzdělávacích aktivit. Jednotícím rysem obnovy je faktor úcty k fenoménu Velehrad. Tento faktor se explicitně i implicitně projevuje ve zdůraznění evropského významu místa. Při obnově velehradského areálu je citlivě respektována původní cisterciácká střizlivost formy, která ponechává individuální prostor pro tvůrčí přístup

návštěvníka. Programové aktivity, které budou v revitalizovaném prostoru areálu Velehrad provozovány, budou koncipovány v soudržné a jednotící logice a jejich hlavním tématem bude zdůraznění Velehradu jako místa, kde se rodila česká státnost a křesťanství v západním i východním duchu. Realizací projektu se také připraví citlivé propojení novodobé cyrilometodějské úcty se současnou velehradskou inspirací vzniklou po roce 1989. Neméně důležitým smyslem postrealizačních aktivit projektu, je zvýšení ekonomické výtěžnosti obnovených objektů a dále pak zvýšení atraktivity prostředí pro obyvatele a návštěvníky.

6.1 Hlavní cíle projektu

Hlavní cíle projektu jsou:

- Technická rehabilitace a následná revitalizace souboru památkově chráněných objektů a objektů v rámci plošně chráněného území NKP.
- Rozšíření a zkvalitnění nabídky vzdělávacích, výchovných a kulturních služeb prezentujících Velehrad jako místo české státnosti a evropské vzdělanosti.
- Zvýšení úrovně a dostupnosti odborných veřejných služeb v oblasti kulturního dědictví a prezentace metodiky obnovy NKP.
- Naplnění a udržení projektového záměru v době udržitelnosti projektu.

Realizací projektu bude „fenomén Velehrad“ zařazen do skupiny mezinárodně

uznávaných odkazů cisterciácké evropské kultury, představované jednotlivými kláštery – původními kulturními centry nesmírného vlivu, rozeteté zejména po Francii, Španělsku, Německu, Itálii a Rakousku.

„Fenomén Velehrad“ je také spojen s koncipováním a stabilizováním české státnosti. Jako lokátoři stavby klášterního areálu vystupují český král Přemysl Otakar I. a jeho bratr Vladislav Jindřich, markrabě moravský, kteří klášter postavili jako výraz díků za své usmíření, které mělo za následek stabilizaci českého státu a udělení dědičného titulu krále pro českého panovníka.

Uvedené historické aspekty tohoto místa jsou ještě umocněny velehradskou tradicí ekumenickou. Svou polohou vytváří velehradská oblast jakýsi průsečík obou pramenů, ze kterých vznikla křesťanská tradice

a z ní evropská kultura. Velehrad leží v nejzápadnější části slovanské Velkomoravské říše s jejím slovanským křesťanstvím a kulturou, a zároveň zaujímá nejvýchodnější část českého státu, nositele latinského křesťanství a kultury.

Na základě těchto uvedených historických a ekumenických faktorů vzniklo

rozhodnutí prezentovat Velehrad v nově koncipované rekonstrukci. Představit ho jako nositele kulturního a křesťanského dědictví a zároveň v jeho prostorách vzdát úctu mučedníkům, vyznavačům a světcům 20. století, a vytvořit tak nové místo kultury evropských patronů i obětí komunistické persekuce a tím znásobit poutní charakter tohoto místa.

6.2 Popis plánovaného obsahu projektu

„Všechna před nedávnem bezbožností tyranů zbořená místa jako by po smrtelném pádu ožila. Znovu byly chrámy stavěny od základů

až do úžasné výšky a byly ještě krásnější než ty předtím zbořené“ (Eusebius z Césareje, Historia ecclesiastica, 10, 1–2).

6.2.1 Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje

Cílem obsahu projektu stavebně technické a restaurátorské rehabilitace baziliky, je vytvoření odpovídajícího prostředí pro náboženské a kulturní poslání tohoto objektu. Rehabilitovaná barokní výzdoba chrámu poskytne návštěvníkovi možnost poznat podobu a smysl historického období, ve kterém tato výzdoba vznikla. Obnovený plášť baziliky zdůrazní původní románský vzhled baziliky i citlivé prokombinování barokní přestavby, které se promítlo především v západním průčelí baziliky.

Provedenými restaurátorskými a stavebními pracemi bude ukončen dlouhodobý proces chátrání budovy z vnější i z vnitřní strany objektu. V rámci oprav interiéru budou odstraněny důsledky dřívějších statických poruch budovy, které měly za následek po celé délce hlavní lodi a kruchty probíhající prasklinu, která místy procházela klenbou až do půdního prostoru. Restaurátorské práce zastaví sprašování, špínu a odpadávání zejména barevných pigmentů klenbové secco fresky, kompletně bude restaurována

štuková výzdoba a zlacení průčelí bočních kaplí v hlavní lodi. Plochám umělých mramorů se odborným zásahem vrátí původní přirozený lesk povrchu, vzniklý opakovaným doplňováním mramorářské hmoty a jejím přešetřováním. Kompletně bude restaurována mohutná barokní varhanní skříň, včetně její dřevěné figurální výzdoby. Celkovou opravou, včetně konzervace dřevní hmoty, projde i vrcholně barokní kazatelna, u které bude obnovena její původní barevnost. Generální opravou projde také mechanika a stroj varhan baziliky.

V exteriéru, na plášti baziliky, se restaurátorské práce soustředí především na restaurování pískovcových soch světců osazených na západním průčelí baziliky, proběhne kompletní obnova vitráže centrálního okna západního průčelí, restaurován bude také západní portál hlavního vstupu do baziliky, včetně pískovcového papežského erbu papeže Pia XI., osazeného nad portálem. Kompletního restaurování, včetně doplnění štukového dekoru, čeká také prů-

čelní atikové hlavice a hlavice polopilastrů dělicích plochu západní fasády baziliky na pět polí. Kompletní opravou projdou také dubová vrata vnitřního a venkovního vstupu na západní straně. Kamenické práce se vedle řemeslných oprav pískovcového soklu baziliky, soustředí na opravu a restaurování románských apsid a pískovcových opěráků na východním průčelí baziliky. Vedle toho

6.2.2 Lapidárium

Prostor lapidária baziliky Velehrad, umístěný v podzemí baziliky, tvoří románské a raně gotické pozůstatky původní románské pětilodní baziliky, zakončené v závěru presbytáře pěti apsidami s přilehlým konventem tvořeným kapitulní síní, refektářem (jídlna), dormitářem (nocležna), rajským dvorem a křížovou chodbou. K těmto pozůstatkům byly v období baroka vybudovány v prostoru pod hlavní lodí zděné krypty. Jde o skutečné mohutné opus romanum. Tyto, převážně románské pozůstatky, se zde zachovaly ve skutečně vzácně se vyskytujícím množství a rozmanitosti.

Hlavní účel stavebních úprav v tomto prostoru je, vedle vybudování technických zařízení sloužících k návštěvníckému zprovoznění

6.2.3 Plochy

Účelem úpravy ploch je vytvoření optimálních prostorových a provozních podmínek velehradského klášterního areálu, které by tomuto prostoru vrátily jeho původní význam poutního místa. Při úpravách ploch se nesmí ovšem opomenout i předchozí duchovní význam tohoto místa, kdy v prostorách obklopujících řádový kostel a konvent byly vytvořeny zahradní plochy chápané jako vkládání Božského řádu do nekulturní

budou zcela vyměněny prejzové střechy nad apsidami a kompletní opravou a restaurováním projdou i dveřní tepaná křídla a kování dveří východního vstupu, včetně pískovcového ostění. Opraveny budou i krovy a krytina severní pultové střechy nad bočními loděmi baziliky. Opraveny budou také omítky v místech poškození a celý plášť dostane nový barevný nátěr.

lapidária, obnova původní románské a raně gotické podoby těchto prostor prostřednictvím odkrytí původního zdíva a prezentací obnovených původních prostor kláštera.

Obnovené románské prostory baziliky budou sloužit pro umístění architektonických kamenných památek, části expozice „Velehrad na křižovatce evropských dějin“. Moderně instalované lapidárium, společně s obnoveným liturgickým prostorem románské kapitulní síně, symbolikou duchovních textů a ikonografií světců v barokních kryptách, vrátí těmto původním cisterciáckým prostorům jejich původní duchovní obsah, doplněný v místech románských východních apsid vzpomínkou na oběti totalitních režimů 20. století.

přírody, jejichž kultivovaná podoba rámuje vlastní klášter, který představoval jakousi bránu do nebe, do sebe uzavřenou klášterní klauzuru. Uzavřenost klášterů byla ještě i podtržena vlastním pohřebištěm, které bylo vždy situováno mezi severní stranou kostela a ohradní zdí klauzury.

Plánovaná úprava ploch má tuto původní uzavřenou klauzuru připomenout

znovuvytvořením původní ohradní zdi před východním závěrem baziliky, s prezentací archeologických pozůstatků opatského domu a torza původní ohradní zdi ukončené kruhovou strážní věží. Uzavřena bude i severní plocha baziliky od městské struktury prostřednictvím stavby ohradní zdi s nikami. Také na této straně bude probíhat v původní poloze situované torzo klášterní ohradní zdi.

Velmi důležitá je také barokní osa západní strany baziliky, směřovaná středem nádvoří přes barokní kašnu do průčelí arcibiskupské

6.2.4 Kostel Zjevení Páně (Cyrilka)

Objekt kostela Zjevení Páně je součástí NKP baziliky Velehrad. Nachází se na severní straně areálu podél silnice Hradištská. Kolem kostela vede zásobovací cesta do areálu. Hlavním účelem rekonstrukce tohoto objektu je odstranění vlhkosti objektu, která zcela znemožňuje náboženské využití tohoto prostoru. Havarijní stav nástěnných a nástropních maleb, které zejména ve spodních

6.2.5 Objekt fary

Budova fary je dvoupodlažní barokní objekt, který tvoří severní závěr traktu bývalého cisterciáckého kostela a svou polohou je kontrapoziční vůči západnímu průčelí baziliky, se kterým vytváří velmi cenný prostor Stojanova nádvoří. Účelem projektu je provedení vnějších omítek pláště objektu a obnova původní barevnosti fasády fary. Společně s ob-

6.2.6 Rekonstrukce bývalých hospodářských budov konírny a sýpky na Velehradě

Účelem projektované stavební obnovy bývalých hospodářských budov konírny a sýpky na Velehradě, je využití těchto roz-

rezidence. Plocha nádvoří kolem této osy bude vydlážděna tak, aby plně vyhovovala jak pro potřeby poutníků, tak aby byla připravena na výjimečné události, jako jsou cyrilometodějské poutě apod. Plochy po obvodu stávající zástavby – jižní zahrady – nebudou v principu měněny, pouze se upraví pro funkce, které plní již dnes. Zásadní bude parková úprava všech ploch a obnovení původní funkce historických kašen. Po dokončení vznikne funkční poutní areál, který díky umístění gymnázia, domu sociálních služeb a Mariána bude živý v průběhu celého roku.

prostorách interiéru odpadávají v důsledku vlhkosti a výkvětu solí v celých pásech, pak zapříčinil i uzavření tohoto objektu pro veřejnost. Účelem rekonstrukce tohoto objektu bude odstranění příčin pronikání vlhkosti do konstrukcí kostela, odstranění vlhkosti ze zdiva konstrukce kostela a následná oprava objektu kostela, včetně restaurování vnitřní umělecké výzdoby.

novou fasády budou provedeny i výkopové práce po obvodu objektu za účelem odvlhčení objektu, včetně oprav a nového propojení vodovodních a kanalizačních sítí. Uvnitř farního prostoru pod mansardovou střechou budou vestavěny svislé konstrukce dělící plochu půdy na jednotlivé kóje, určené zejména pro potřeby depozitáře a místo pro archivaci.

sáhlých barokních objemů pro nové aktuální potřeby ŘKFV a dalších partnerů projektu. Obsahový program investora pro tyto objek-

ty je velmi široký. Od vybudování expozičních prostor Muzea Velehrad a Muzea bible, přes realizaci přednáškového sálu, knihovny a studijních prostor pro studenty a badatele, včetně literární kavárny s cukrárnou a knihkupectvím až po vytvoření informačního centra pro návštěvníky a poutníky na Vele-

6.3 Souvislosti projektu s rozvojem lokality a regionu

Projekt Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy, aktivně využívá historického, kulturního a přírodního bohatství regionu, včetně využití tradic spojených s Velehradem jako význačným celonárodním poutním místem. Realizací uvedeného projektu prostřednictvím navrácení historického vzhledu a důstojnosti celého poutního místa, se značně zvýší přitažlivost obce Velehrad, MAS Buchlov, regionu Slovácko i Zlínského kraje. Rozsáhlý

hradě. Na základě uvedeného stavebního programu příjemce dotace bude nutné do komplexu stávajících historických budov vložit několik nových funkcí s odlišným charakterem provozu, a to formou vestaveb při respektování původního hmotového charakteru budov.

areál kláštera je příkladem postupného vrstvení jednotlivých stavebních etap a potřeba jejich zachování je i trvalou součástí ochrany této památky. Pozůstatky nejstarší podoby románsko-gotického kláštera zachované in situ, mají naprosto nezastupitelný význam, stejně tak i intaktně dochovaný barokní klášterní kostel s konventem. Zcela unikátní je spojení původní románské bazilikální dispozice s barokní úpravou a zapojení klášterního komplexu i do širšího obrazu krajiny.

6.3.1 Význam a přínos projektu v evropském měřítku

Realizace projektu Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy, je z 85 % financován z evropských strukturálních fondů, konkrétně z Integrovaného operačního programu. Tato skutečnost podtrhuje význam velehradského areálu a jeho nadnárodní a evropské působnosti, která je symbolem duchovní blízkosti, podstaty a integrity středo-evropských kultur. Evropský ideový význam Velehradu lze shrnout do následujících bodů:

- setkávání kultury západu a východu, kdy v pětisetletém působení cisterciáků žili v jejich komunitě společně Němci, Francouzi, Maďaři aj.

- promítání poznatků západní a východní kulturní orientace do odborně tematických vědeckých setkání na Velehradě
- univerzálnost poutního místa Velehrad vede k překonávání nacionalismu
- velehradské kulturně duchovní místo svým charakterem a rozlohou odpovídá světovému trendu velkých poutních míst a svým duchovním fenoménem odpovídá takovým spirituálním místům jako je Cluny, Santiago de Compostela apod.

6.3.2 Význam a přínos projektu v národním měřítku

Církevní památky patří stejně samozřejmě do naší krajiny jako scenérie rybníků, lesů, rozvalin starých hradů či honosných zámeckých paláců. Bílé věže kostelů shlížejících do širokého okolí, přitáhnou pohled každého z nás, ať jsme věřící či ateisté. I přes nepřízeň v minulosti a řadu stavebních a obnovných zásahů, které ne vždy byly adekvátní, zejména pak ve 2. polovině 20. století, uchoval si velehradský klášter svoji autentickou barokní podobu, a dokonce i původní dispozici románsko-gotickou ze 13. století. Areál bývalého cisterciáckého kláštera a dnes poutní areál, patří k nejvýznamnějším sakrálním památkám u nás, i v Evropě. Církevní památky v naší zemi prošly dlouhým, více než tisíciletým vývojem. Zdaleka ne všechno, co naši předkové vytvořili, se nám do dneška zachovalo. Mohou za to četné války a požáry, i masové rušení

kostelů, klášterů a kaplí v době osvícenectví. Svůj podstatný podíl na devastaci památkového fondu Českého státu má i čtyři desítky let trvající komunistický režim, který kvůli nezájmu, ideologické nesmiřitelnosti a mnohdy i ze zlé vůle nechal zmizet z povrchu země stovky církevních staveb. O to více potěší památky, které se v posledních letech podařilo opravit a znovu je proměnit v důstojné svatostánky. Mezi takto opravené památky se po realizaci projektu zařadí i velehradský památkově chráněný areál. Záměrem projektu Velehrad - centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy, je rozsáhlá obnova vybraných památkově chráněných objektů a ploch celého velehradského komplexu a záchrana historicky cenných prvků za účelem realizace nového využití v oblasti kultury a vzdělanosti národa.

6.3.3 Význam a přínos projektu v regionálním měřítku

V krátkodobém horizontu přinese velehradský projekt zastavení devastace NKP Velehrad v důsledku své základní ekonomické strategie, založené na principu zamezení snižování historické hodnoty hmotných památek. V rámci památkové restituce velehradského kláštera je obsažena nejenom vlastní ochrana dochovaného stavu, ale zejména rehabilitace toho, co bylo v minulosti nějakým způsobem porušeno. Je zde rovněž myšlenka vzkřísit hodnoty,

kteřé byly dlouho zapomenuty a záměrně opomíjeny. Prvořadým hlediskem je pro nás povinnost předání památky v plnohodnotném stavu dalším generacím, v dobrém stavebně technickém stavu a v neztenčené míře celistvosti. V dlouhodobém horizontu projekt přináší možnost zmnohonásobit výchovně-vzdělávací, kulturní a edukační aktivity v regionu prostřednictvím maximálního využití možností daných rekonstrukcí historických budov areálu.

6.4 Definice přidané hodnoty projektu

Přidaná hodnota projektu spočívá v obnově národní kulturní památky, což přinese novou schopnost komunikace s kulturním a historickým dědictvím zahrnujícím v podstatě všechny periody českých dějin.

Rekonstrukce velehradské národní kulturní památky posiluje úctu k dějinám a jejím cílem je dosáhnout takové účinnosti kultivace ve vědomí lidí, která se odrazí v celkové změně jejich životních názorů a postojů. Úcta k dílům

našich předků, uvědomění si svých kořenů, povede k překonání ideologických stereotypů ideologií 20. století a programových manipulací komunistického režimu vůči Velehradu a v dalším povede k prohloubení sociálního dialogu postmoderní společnosti, v kontextu nově se tvořících evropských vztahů v ose

region – stát – společenství evropských zemí. V další rovině přidané hodnoty projektu se přes duchovní velehradskou tradici dostáváme do oblasti ekumenického dialogu v ose Východ – Západ, který přispívá k prohloubení odůvodnění i rizik evropské integrace.

6.5 Soulad záměrů projektu s principy péče o kulturní dědictví

6.5.1 Projekt je v souladu s cíli návrhu státní kulturní politiky na léta 2009–2014

Cíl 1 – Ekonomická a společenská dimenze

Opatření 1.5 – systém využívání potenciálu nemovitých kulturních památek pro intenzivnější poskytování výchovně-vzdělávacích a kulturních služeb a služeb pro cestovní ruch s vyšší přidanou hodnotou.

Cíl 2 – Role státu, krajů a obcí při podpoře zachování a tvorby kulturních hodnot

Opatření 2.4 – podpora lepšího materiálního, prostorového a technického zázemí muzeí, galerií a knihoven.

Opatření 2.5 – digitalizace kulturního obsahu.

Opatření 2.6 – podpora vybraných projektů z IOP a součinnost s kraji při realizaci Regionálních operačních programů.

Projekt je v souladu s Programem Zlínského kraje 2007–2013

Zlínský kraj je v souladu se svým kulturním programem pro uvedené roky, partnerem projektu Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy – prostřednictvím Partnerské smlouvy uzavřené 7. 5. 2009, a to od přípravné fáze velehradského projektu, přes fázi realizační, s důrazem na úzkou spolupráci ve fázi provozní, spočívající ve využívání rekonstruovaných objektů velehradského areálu pro pořádání krajských vzdělávacích a kulturních akcí.

6.6 Specifikace území – dopady projektu na toto území

Ideový obsah projektu Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy, vytváří příležitost pro růst atraktivity Zlínského kraje, a to jak v rovině regionální, národní a evropské. Velehrad symbolizuje propojení národních tradic s různými nadnárodními duchovními a kulturními proudy, které utvářely Evropu. Velehrad je symbo-

lem národních a nadnárodních duchovních hodnot. Svým propojením kultur keltských, slovanských, germánských a románských, symbolizuje mnohotvárnost evropského kulturního dědictví. Projekt ztvárňuje růst křesťanské ideje dějinami v kultuře myšlení s kritickým vyhodnocením a alternativními interpretacemi.

6.6.1 Stanoviska orgánů SPP a odborná vyjádření Národního památkového ústavu

V průběhu příprav projektu i při zpracování jednotlivých stupňů PD na jednotlivé objekty, požádal příjemce dotace o vydání Závazných stanovisek a Rozhodnutí orgánů státní památkové péče v souladu se zákonem č. 20/1987 Sb., v platném znění, k navrhovaným stavebním úpravám a způsobu využití nově obnovených prostor dotčených nemovitých kulturních památek. Prolínají se práce stavební i restaurátorské a to jak v interiéru, tak i exteriéru. Na základě výsledků průzkumů v rámci této předprojektové přípravy, byly zpracovávány jednotlivé stupně projektové dokumentace, které rozčleňují tuto památkovou obnovu do několika na

sebe navazujících etap jednotlivých objektů, jednak stavební obnovy, jednak navazujících restaurátorských prací. To umožnilo, že paralelně proběhly dílčí realizační etapy obnovy jednotlivých staveb kláštera a baziliky na straně jedné, a zároveň průzkumné a navazující projektové práce pro další etapy památkové obnovy na straně druhé.

Ani samotná kvalitně provedená projektová příprava by nebyla zárukou zdařilého výsledku obnovy, pokud by veškeré zjištěné informace v rámci těchto výzkumných prací nebyly pod dohledem orgánů a organizací památkové péče pečlivě vyhodnocovány a projektanty zohledňovány v jednotlivých stupních zpracované projektové dokumentace, která je nezbytným podkladem pro každou nově zahájenou etapu obnovy. Tato praxe byla nastavena od samotného počátku záměru obnovy. V rámci prováděných stavebních prací jsou pak postupy stavební obnovy, stanovené schváleným projektem a vydaným závazným stanoviskem, přesně prováděny a kontrolovány v rámci autorského, technického a památkového dohledu a dozoru, což představuje velmi náročnou činnost jak z hlediska časového, tak i z hlediska odborného. Cílem této památkové obnovy byla od počátku snaha nejenom zabránit dalšímu chátrání jednotlivých staveb areálu, ale vždy zachovat a případně rehabilitovat architektonické, kulturně – historické i veškeré další hodnoty, pro něž byl za památku a následně za národní kulturní památku klášterní areál prohlášen.

Ambity po rekonstrukci

7.

PŘÍJEMCE, ORGANIZAČNÍ STRUKTURA, UPLATNĚNÍ PRINCIPU PARTNERSTVÍ

7.1 Základní údaje o příjemci dotace

Název žadatele	Římskokatolická farnost Velehrad
IČO	46956484
DIČ	-
Sídlo žadatele	Stojanovo nádvoří 206, Velehrad
Statutární zástupce žadatele	P. Přádka Petr SJ
Právní forma	Samostatná právnická osoba
Telefon	572 420 140
E-mail	velehrad@jesuit.cz

7.2 Řídící struktura projektu

Římskokatolická farnost Velehrad, jako jedna z farností olomoucké arcidiecéze děkanátu Uherské Hradiště, je řízena farářem, který zároveň vykonává funkci statutárního zástupce příjemce dotace IOP Velehrad.

V přípravné fázi projektu bylo nutno ustanovit základní projektový tým, ve kterém fundamentální roli hraje koordinátor

projektu, který byl ustanoven jmenovacím dekretem statutárního zástupce ŘKFV v červnu 2008. Koordinátor projektu následně se statutárním zástupcem farnosti vypsali poptávku na obsazení pracovníků, zabezpečujících přípravu a realizaci projektu. Vybraní uchazeči projektového týmu včetně koordinátora se na dobu realizace projektu stali zaměstnanci farnosti.

7.3 Složení projektového týmu

V kompetenci koordinátora projektu je řízení a koordinace jednotlivých procesů projektu. Řeší zásadní otázky spojené s realizací projektu – územní, projektovou, smluvní

připravenost jednotlivých fází projektu, problematiku výběrových řízení, kontroluje časové harmonogramy a zajišťuje jejich plnění, koordinuje jednání se státní správou

a zprostředkujícím orgánem IOP v ČR, zodpovídá za řešení případných změn realizace projektu a zodpovídá za odstranění přejímkových a kolaudačních vad realizace staveb. Řídí a organizuje pracovní-právní vztahy s kmenovými zaměstnanci projektu.

V otázkách a problematice administrace projektu a zabezpečení plynulého čerpání dotace v souladu s dotačními podmínkami IOP, je zodpovědný **projektový manažer**. Tento pracovník nese zodpovědnost za zpracování veškerých zpráv a analýz, požadovaných poskytovatelem dotace a kontrolními orgány. Mezi jeho úkoly patří zpracování čtvrtletních monitorovacích zpráv a žádostí o platbu za jednotlivé finanční etapy a následné zpracování závěrečné zprávy o realizaci Projektu, včetně provedení konečného vyúčtování projektu. Mezi významné povinnosti tohoto pracovníka patří dokumentace a zpracování veškerých „Oznámení o změnách projektu“.

Technickou stránku projektu zajišťuje **technický manažer**, který v přípravné fázi spolupracuje s koordinátorem na formulaci projektového záměru a zabezpečuje

zpracování projektové dokumentace (PD) pro stavební povolení, včetně koordinace stavebního řízení a ve fázi realizační zabezpečuje zpracování prováděcí PD, zpracovává podmínky pro výběrové řízení dodavatelů (VŘ), řídí stavební a restaurátorský dozor investora a zajišťuje součinnost autorského a archeologického dozoru, je garantem technické realizace projektu. Koordinuje dílčí kolaudace jednotlivých objektů, vede jednání s příslušnými stavebními orgány a orgány památkové péče.

Ekonom projektu zajišťuje soulad oběhu daňových dokladů se zákonem o účetnictví a s ustanoveními Příručky IOP. Garantuje řízení finančních toků tak, aby bylo zamezeno riziku nedostatku finančních prostředků v rozpočtu žadatele. Mezi hlavní činnosti ekonoma patří vedení oddělené účetní evidence projektu dle prováděcí dokumentace IOP, garantuje správnost účetních dokladů, provádí likvidaci a zaúčtování fakturace, zajišťuje evidenci a pojištění majetku pořízeného z dotace a společně s projektovým manažerem zpracovává čtvrtletní monitorovací zprávy.

Organizační asistent organizuje pracovní schůzky projektového týmu, zajišťuje konání kontrolních dnů realizace projektu, má zodpovědnost za administraci projektu, zejména archivaci všech projektových dokumentů, shromažďuje podklady pro zpracování monitorovacích zpráv a pro závěrečnou zprávu, a vede evidenci výkazů práce jednotlivých členů projektového týmu.

Plocha západního prostranství před bazilikou

8.

POPIS PRŮBĚHU PRACÍ V PŘÍPRAVNÉ A REALIZAČNÍ FÁZI

8.1 Obsah práce přípravné fáze

Složitost velehradského projektu spočívá především v jeho rozsáhlosti a rozmanitosti jednotlivých projektových záměrů, které vyžadovaly provedení celé škály stavebních, umělecko-řemeslných a uměleckých dodávek v rozsahu od hrubých terénních úprav ploch až po umělecké práce restaurátorů, a to téměř ve všech druzích restaurátorské profese.

Nejdůležitějším úkolem přípravné fáze projektu bylo definování projektového záměru a následného, z této definice plynoucí, zajištění dalších úkolů. Nezbytná byla spolupráce se zprostředkujícím subjektem Projektu IOP – MK ČR. V rámci složitých vyjednávání s tímto zprostředkujícím subjektem se tvořila konečná podoba projektu, kde původně bylo stanoveno, že objekty projektu musí být ze 60 % NKP a 40 % mohou tvořit objekty v ochranné zóně NKP. Později se tento poměr změnil na 70 % NKP a jen 30 % ostatní. ŘKfV se s těmito poměry velmi těžce potýkala, poněvadž NKP areálu Velehrad jsou církevními objekty a farnost potřebovala v rámci oživení památek, což je hlavní smysl IOP, vytvořit zázemí pro v předchozích pasážích popsanou nadhodnotu, vytvořenou projektem. Šlo zejména o rekonstrukci barokní sýpky a konírny na kulturní multifunkční dům, ve kterém by se pořádaly edukační a kulturní programy, včetně instalace stálé expozice, která je jedním z indikátorů projektu Velehrad, a dále šlo o realizaci novostavby veřejných WC, které v tomto exponovaném prostředí chyběly.

Po vyřešení majetkových vztahů k pozemkům jsme mohli přikročit k zadání studií na úpravu ploch a na novostavbu WC, souběžně s tím byla zadána stavební dokumentace v úrovni pro stavební povolení na rekonstrukci sýpky a konírny, a farnost zadala i vypracování restaurátorského průzkumu včetně ocenění interiéru klenby a portálů bočních kaplí v hlavní lodi baziliky. Po zdoluhavém projednávání studie ploch, které bylo komplikovaně připomínkováno OA ve věci konečné podoby ohradní zdi s nikami, se přikročilo k zadání a realizaci projektové dokumentace (PD) v úrovni ke stavebnímu povolení u budov bývalé sýpky s konírnou, u ploch, novostavby WC a bylo zažádáno o Závazné stanovisko odboru kultury a památkové péče Zlínského kraje k restaurování interiéru baziliky.

Komplexně vypracovaný projektový záměr, doplněný vypracovanými PD k jednotlivým objektům, včetně rozpočtů a na restaurování interiéru baziliky a kaple Cyrílka společně s odhadem finančních nákladů na expozici, byl předán farností jmenovanou koordinátorkou projektu agentuře JUDr. Věry Jourové ke zpracování Studie proveditelnosti a ekonomického hodnocení projektu a následného vypracování Žádosti (Benefit 7) o dotaci IOP pro projekt Velehrad.

Podpis listiny Rozhodnutí o poskytnutí dotace ministrem kultury V. Riedlbauchem

8.2 Realizační fáze

Rozhodnutí o poskytnutí dotace IOP pro projekt Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy CZ.1.06/5. 1. 00/01.05920, bylo ŘKFV předáno ministrem kultury ČR za přítomnosti olomouckého arcibiskupa mons. Jana Graubnera dne 16. 12. 2009 pod č.j. MK – S 7220/2009 SOPŘ. Následně byli dle výsledků konkurzu vyhlášeného farností Velehrad vybráni pracovníci realizačního týmu projektu IOP Velehrad.

V přípravné etapě byla uzavřena Rámcová mandátní smlouva na agenturu zajišťující výběrová řízení pro dodavatele zakázek projektu IOP Velehrad. Vítězem tohoto konkurzu se stala agentura Otidea k VŘ 001 Organizátor zadávacích řízení dne 10. 3. 2009 ve smyslu uzavřených dodatků.

8.3 Stručný přehled stavební a restaurátorské realizace jednotlivých objektů velehradského areálu

Rekonstrukce objektu bývalé sýpky, konírny a novostavba provozního objektu WC

Zhotovitel	OHL ŽS, a.s. se sídlem Burešova 938/17, 660 02 Brno - střed
SOD uzavřena	8. 4. 2010
Cena díla dle SOD	88 153 175,- Kč bez DPH, z toho 8 732 534 ,- Kč na novostavbu WC
Cena skutečná	90 941 675,- Kč bez DPH navýšení ceny v toleranci 20 % z toho novostavba WC 9 012 479,- Kč bez DPH
Doba plnění	zahájení stavby 8. 4. 2010 dokončení stavby dle SOD 31. 5. 2011 skutečné dokončení 30. 6. 2011 (na základě dodatku k SOD)
Hlavní vícepráce	změny dispozice v interiéru, změny stropní konstrukce, zesílení krovů, přesun trafostanice z důvodu možného zatopení, zesílení základových konstrukcí
Doba přejímky	30. 6. 2011
Datum kolaudace	16. 11. 2011 novostavba WC, 21. 2. 2012 sýpka a konírna

Západní průčelí sýpky před opravou

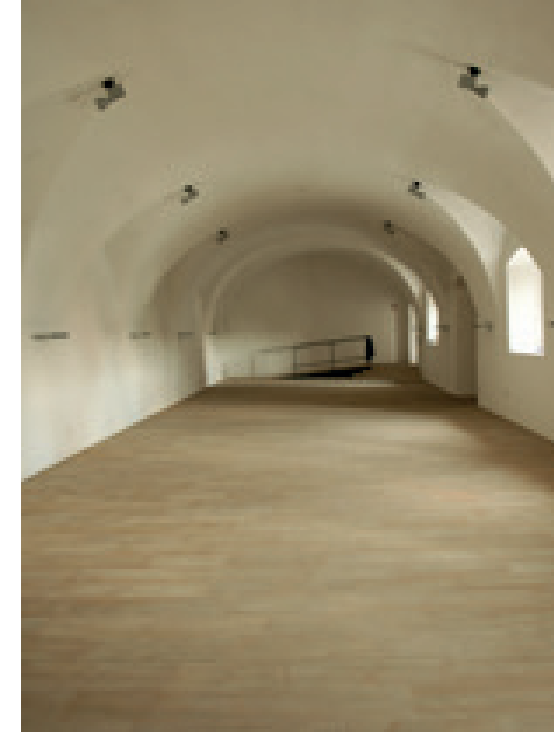

Zdevastovaný vnitřní
prostor sýpky

Obnovený prostor pro Muzeum Bible

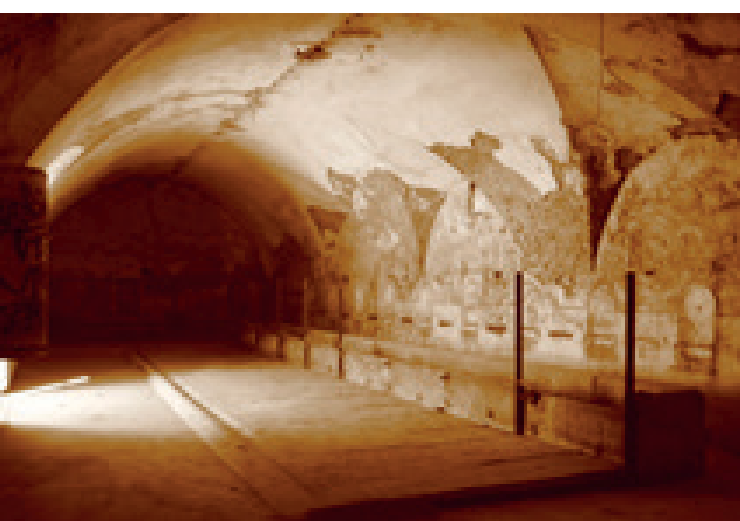

Zrekonstruovaný prostor konírny
pro Muzeum Velehrad

Zrekonstruovaný vnitřní
prostor sýpky

← Realizace prostor pro prodejnu
Karmelitánského nakladatelství

Zdevastovaný vnitřní
prostor konírny

Vnitřní prostor sýpky po rekonstrukci

Nová budova veřejných WC

Restaurátorské práce na klenební fresce hlavní lodi, průčelí bočních kaplí, prostor podkruchtí a na vstupních dveřích do baziliky

Součástí těchto restaurátorských prací bylo restaurování kazatelny a skříně varhan.

Zhotovitel	Agentura Jan Zrzavý s.r.o. se sídlem Bořivojova 2421/17, 130 00 Praha 3
SOD uzavřena	27. 9. 2010
Cena díla dle SOD	16 420 214,- Kč bez DPH
Cena skutečná	17 869 449,- Kč bez DPH, navýšení ceny v toleranci 20 %
Doba plnění	zahájení stavby 27. 9. 2010, dokončení stavby 28. 2. 2013
Hlavní vícepráce	sanace statických trhlin s přichycením intonaka, snímání nepůvodní barevnosti u kazatelny, početnější špachtlování a leštění u umělých mramorů, rekonstrukce podkladních vrstev pro zlacení
Doba přejímky	28. 2. 2013
Datum kolaudace	10. 7. 2014

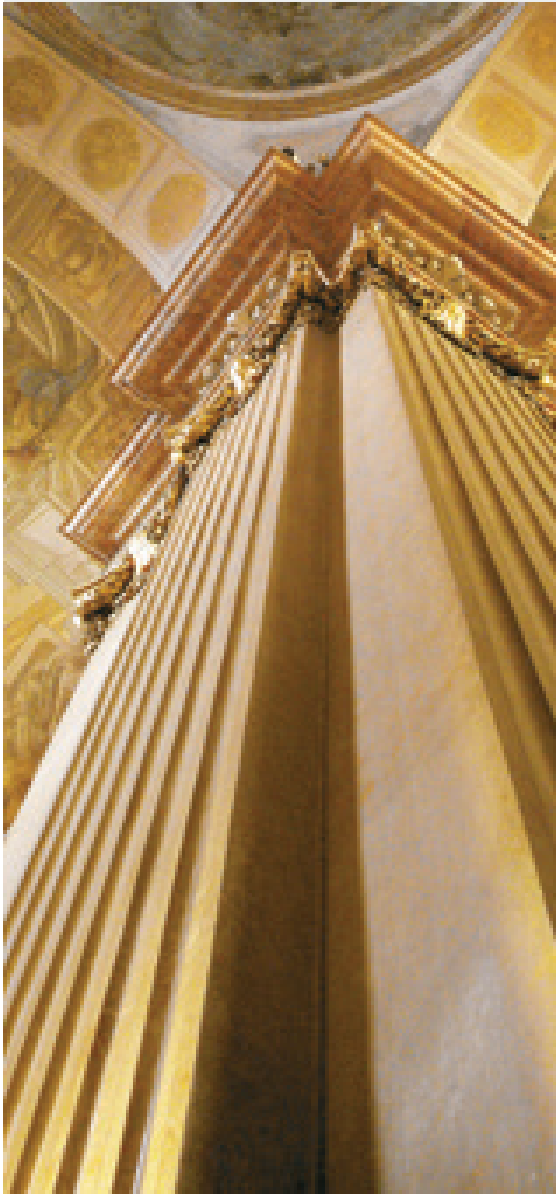
← Celkový pohled na klenební fresku před restaurováním s motivy loretánské litanie „Královno nanebevzatá oroduj za nás“

Klenební freska po dokončení restaurátorských prací →

Dekor pilíře arkád kaplí, stav před restaurováním

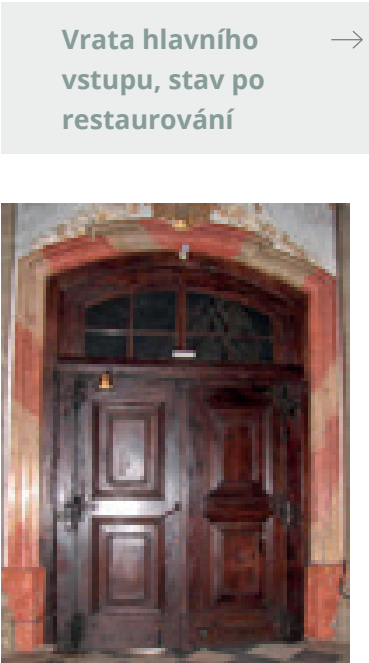
Kanelovaný polopilastr z umělého mramoru, stav po restaurování

Štukový dekor průčelí arkád bočních kaplí s kartuší obsahující zlacený nápis zasvěcení kaple, stav před restaurováním

Zrestaurovaný štukový dekor průčelí arkád bočních lodí

Vrata hlavního vstupu, stav po restaurování →

↑ Vrata hlavního vstupu do baziliky, stav před restaurováním

Pohled na bazilikální kazatelnu, stav před restaurováním

Velehradská bazilikální kazatelna, stav po restaurování s obnovenou původní barevností

Varhaní skříň s figurálním dekorem nebeských hudebníků, kteří z vrcholu skříňe plynule přecházejí do freskové výmalby na klenbě nad chorem, kde tvoří nebeský chór obklopující sv. Cecílii, patronku hudby. Stav před restaurováním.

Varhaní skříň s figurálním dekorem, stav po restaurování

Restaurátorská oprava varhanního stroje

Zhotovitel	Organa, s.r.o. se sídlem Ku Ptáku 6, 284 01 Kutná Hora
SOD uzavřena	18. 10. 2010
Cena díla dle SOD	3 487 000,- Kč bez DPH
Cena skutečná	4 087 000,- Kč bez DPH, navýšení ceny je v toleranci 20 %
Doba plnění	zahájení stavby 18. 10. 2010, dokončení stavby 31. 05. 2013, skutečné dokončení: (na základě dodatku k SOD)
Odborný garant	Ph.Dr. Petr Koukal a arcidiecézní varhanolog Jan Gottwald
Hlavní vícepráce	Po demontáži varhanních vzdušnic, měchů a vzduchové soustavy varhan se zjistilo, že jsou silně napadeny hmyzem. Zjištěný stav vyvolal potřebu ozáření všech částí vzduchové soustavy varhan v radiační komoře a následnou hloubkovou petrifikaci.
Doba přejímky	31. 5. 2013
Datum kolaudace	1. 7. 2014

Demontáž varhan před generální opravou

Detaily poškození

Montáž varhan po provedené generální opravě

Rekonstrukce ploch velehradského klášterního areálu

Zhotovitel	OHL ŽS, a.s. se sídlem Burešova 938/17, 660 02 Brno - střed
SOD	28. 3. 2011
Cena díla dle SOD	78 999 974,- Kč bez DPH
Cena díla skutečná	81 952 511,- Kč bez DPH navýšení ceny je v toleranci 20 %
Doba plnění	zahájení stavby 28. 3. 2011, dokončení stavby dle SOD 28. 9. 2011, skutečné dokončení 30. 6. 2012 (na základě dodatku k SOD)
Hlavní vícepráce	archeologické průzkumy na severozápadní, severní a východní části ploch a rozsáhlé archeologické nálezy na ploše před vstupem do lapidária, které měly za následek vypracování nové PD a změnu stavby před dokončením
Datum přejímek	plochy II. etapy – jižní část 30. 11. 2011, plochy I. etapy – západní, severní a východní část 30. 6. 2012
Datum kolaudace	6. 5. 2013 – I. etapa, 19. 4. 2013 – II. etapa

Terénní úpravy ploch velehradského areálu I. etapa

Demontáž kašny

Plochy I. etapy po rekonstrukci.
Stojanovo nádvoří

Stavba konstrukce kaplí

Plochy II. etapy po rekonstrukci.
Jižní zahrady

Novostavba ohradní zdi s nikami s replikou
původního klášterního hrazení

Archeologické nálezy ve vstupním
prostoru před lapidáriem

Vstupní část do lapidária během
rekonstrukce

Vstupní část do lapidária po zakrytí archeologických nálezů

Objekt fary po rekonstrukci

Objekt fary před rekonstrukcí

Rekonstrukce objektu velehradské fary

Zhotovitel	CGM Czech, a.s. se sídlem Tábořská 1148, 251 01 Říčany
SOD	4. 4. 2011
Cena díla dle SOD	3 211 986,- Kč bez DPH
Cena díla skutečná	3 087 753- Kč bez DPH (byly realizovány méněpráce)
Doba plnění	zahájení stavby 4. 4. 2011, dokončení stavby 26. 06. 2011, skutečné dokončení: 15. 09. 2011 (na základě dodatku k SOD)
Důvody prodloužení	Archeologický průzkum odkrytých základů stavby – objev původních odvodňovacích kanálků vedl k neprovedení plánovaného podbetonování základů. Na technologie provádění fasády objektu bylo vydáno Závazné stanovisko od KUZZL v termínu 06/2011.
Datum převjímky	15. 9. 2011
Datum kolaudace	24. 11. 2011 – sanace objektu fary, 16. 3. 2012 – půdní vestavba

Kostel Zjevení Páně (Cyrilka)

Zhotovitel	Sdružení firem PRACOM s.r.o. se sídlem Nad Paťankou 38, 160 00 Praha 6 a Agentura Jan Zrzavý s.r.o. se sídlem Bořivojova2421/17, 130 00 Praha 3
SOD	14. 3. 2012
Cena díla dle SOD	5 938 241,- Kč bez DPH
Cena díla skutečná	6 240 930,- Kč bez DPH navýšení ceny je v toleranci 20 %
Doba plnění	zahájení stavby 15. 3. 2012, dokončení stavby 30. 11. 2012, skutečné dokončení: 31. 3. 2013 (na základě dodatku k SOD)
Důvody prodloužení	nepředpokádané zajištění zpevnění štítu objektu ocelovými táhly, prodlou- žení doby restaurátorských oprav maleb v interiéru v důsledku vlhkosti
Datum převjímky	29. 3. 2013
Datum kolaudace	15. 10. 2013

Průčelí kaple před rekonstrukcí

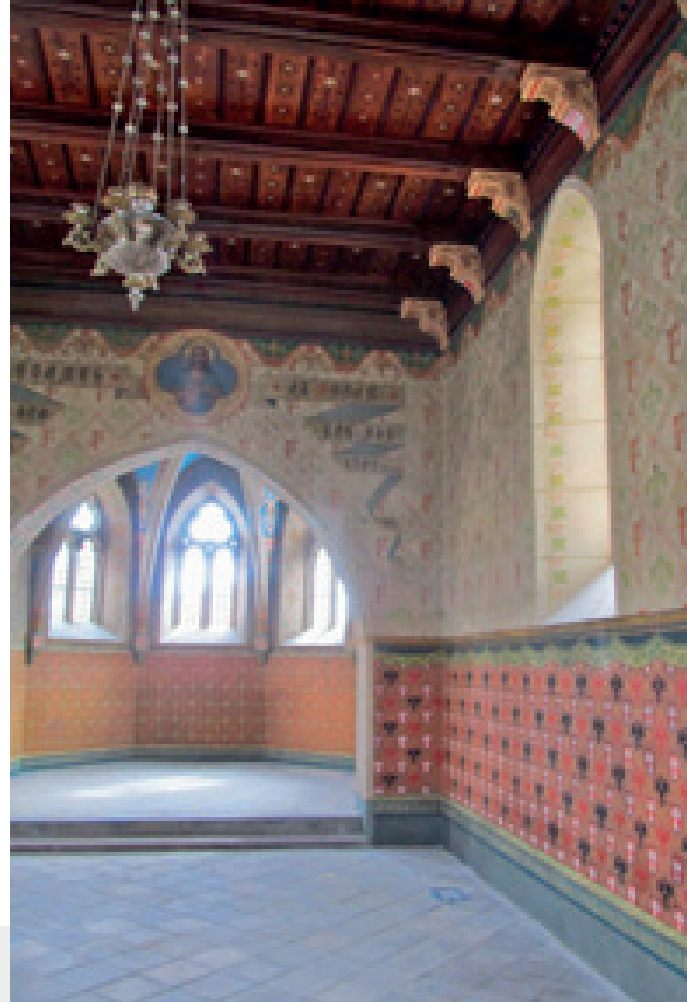

Interiér kaple před restaurováním

Kaple Zjevení Páně
po rekonstrukci

Interiér kaple po restaurování

Lapidárium

Zhotovitel	DOLP stavební společnost s.r.o.
SOD	15. 6. 2012
Cena díla dle SOD	4 757 000,- Kč bez DPH
Cena díla skutečná	5 148 033,- Kč bez DPH
Doba plnění	zahájení stavby 15. 6. 2012, dokončení stavby dle SOD: 28. 2. 2013, skutečné dokončení 31. 7. 2013 (na základě dodatku k SOD)
Důvody prodloužení	bourání konstrukcí, stěhování kamenných fragmentů, dopracování elektro v návaznosti na expozici
Datum přejímky	31. 7. 2013
Datum kolaudace	28. 2. 2014 C etapa, 2. 7. 2014 D etapa

Obnovený vstupní gotický
prostor lapidária

Stav křížové chodby lapidária
před rekonstrukcí

Stavební práce
v Kapitulní síni lapidária

Novogotický oltář Klanění tří králů před rekonstrukcí (interiér Cyrilky)

Rekonstruovaná barokní krypta v podzemí baziliky

Exteriér velehradské baziliky

Zhotovitel	H&B delta s.r.o. se sídlem Bobrky 382, 755 01 Vsetín
SOD	14. 6. 2012
Cena díla dle SOD	12 230 750,- Kč bez DPH
Cena díla skutečná	12 860 855,- Kč bez DPH
Doba plnění	zahájení stavby 14. 6. 2012, dokončení stavby dle SOD 30. 9. 2013 skutečné dokončení: 15. 11. 2013 (na základě dodatku k SOD)
Hlavní vícepráce	odvodnění původního románského hlavního vstupu do baziliky drenážním způsobem, restaurátorské vícepráce na barokním západním průčelí baziliky
Datum převjímky	15. 11. 2013
Datum kolaudace	2. 7. 2014

Vstupní prostor po rekonstrukci

Stav Kapitulní síně po rekonstrukci

Východní průčelí baziliky
před opravou

Západní průčelí baziliky
před opravou

Celkový pohled na baziliku po rekonstrukci

Expoziční část Muzea Bible

Expoziční část Muzea Velehrad

Expozice v prostorách Lapidária

Realizace expozice Velehrad na křižovatce evropských dějin v prostorách Velehradského domu sv. Cyrila a Metoděje a v prostorách Lapidária baziliky

Zhotovitel	Vesna Interiors s.r.o. se sídlem Masarykova 1194, 698 01 Veselí nad Moravou
SOD	30. 7. 2012
Cena díla dle SOD	10 839 293,- Kč bez DPH
Cena díla skutečná	11 166 953,- Kč bez DPH
Doba plnění	zahájení realizace: 30. 7. 2012, dokončení realizace dle SOD: 14. 11. 2013 – stanoveno 80 dnů od podpisu SOD
Hlavní vícepráce	dopracování obsahu expozice, dopracování průvodcovského systému vč. audiovizuální prezentace expozice
Datum převjímky	14. 11. 2013

Východní průčelí baziliky po rekonstrukci

Velehrad, areál NKP, úprava stávajícího objektu SO-10a

Zhotovitel	Sdružení CGM MORAVA – CGM Czech
SOD	12. 6. 2013
Cena díla dle SOD	5 661 359,41 Kč vč. DPH,
Cena díla skutečná	6 693 933,41 Kč vč. DPH
Doba plnění	zahájení stavby 9. 7. 2013, dokončení stavby dle SOD 31. 5. 2014. skutečné dokončení stavby 31. 5. 2014
Datum převýmký	30. 5. 2014

Základy kruhové strážní věže
ohradní zdi kláštera

Základy původního domu opata

Torzo původní ohradní zdi kláštera

Prezentace archeologických nálezů původního ohrazení kláštera,
včetně základů původního opatského domu

HARMONOGRAM A ROZPOČET PROJEKTU

9.1 Přehled projektových a programových částí

Základní premisou při přípravě žádosti o přidělení dotace IOP pro ŘKFV bylo reálné sestavení cíle, kterého má být dosaženo prostřednictvím této dotace, časového období, ve kterém má být tohoto cíle dosaženo a objemu finančních prostředků, prostřednictvím kterých má být projektový cíl realizován. V souladu s metodikou IOP byl projekt rozdělen na fázi přípravnou, realizační a provozní. Obsahem jednotlivých fází jsou konkrétní opatření, které mají zabezpečit realizaci vytčeného cíle.

Ve fázi přípravné byl konkretizován projektový záměr, sestaven projektový tým a zahájeny projektové přípravy spočívající v obstarání vlastnictví a pronájmu pozemků, na kterých se bude projekt realizovat, v zadání a vypracování PD ke stavebnímu povolení, zajištění Stavebních povolení

a Závazných stanovisek k PD, a vypracování Studie proveditelnosti a ekonomického hodnocení projektu a Žádosti o dotaci.

Ve fázi realizační, po obdržení dotace, bylo vypsáno Výběrové řízení (VŘ) na zadavatele výběrových řízení, který následně vypsál VŘ na dodavatele realizační PD, na TDI a na realizaci jednotlivých stavebních a restaurátorských celků. Dále v této fázi probíhala technická a administrativní činnost investora, ukončená závěrečnou monitorovací zprávou a závěrečnou konferencí.

Ve fázi provozní pak budou realizovány cíle dosažené realizací projektu, které spočívají v poskytování výchovně-vzdělávacích a kulturních služeb, a v naplňování dalších indikátorů projektu ve smyslu platných Metodik.

9.2 Harmonogram projektu

Realizace celého projektu byla rozdělena do 18 finančních etap, přičemž finanční etapa představovala jednotlivá čtvrtletí. Pomocí tohoto členění bylo možné přehledně sledování postupu prací, a také plánování dílčího čerpání finančních prostředků z celkové výše přidělené dotace. Na základě metodického pokynu zprostředkujícího subjektu Ministerstva kultury ČR z 01/2013 došlo k prodloužení 16. FE (tzn. 2. Q 2013) o 1 měsíc. K tomuto opatření přistoupil ZS

MK z důvodu urychlení čerpání finančních prostředků. Tímto opatřením došlo zároveň ke zkrácení 17. FE o 1 měsíc. Vzhledem k náročnosti realizovaných stavebních a restaurátorských prací bylo nezbytné prodloužit celkový termín realizace projektu o 3 měsíce, tj. do 30. 11. 2013, později bylo prodloužení projektu schváleno do 31. 12. 2014.

RIZIKA A JEJICH ELIMINACE

10.1 Popis rizik a způsobu jejich eliminace identifikovaných v analýze rizik

Při analýze rizik bylo ve Studii proveditelnosti počítáno celkem se 17 riziky, kterými může být projekt Velehrad, centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy ohrožen. Jedenáct možných rizik se nenaplnilo. Zbýlých šest předpokládaných rizik se projevilo následujícím způsobem:

- **Riziko dodatečných změn požadavků investora investora v návaznosti na zdlouhavé projednávání se ZS MK:** Toto riziko se naplnilo v případě realizace expozice „Velehrad na křižovatkách evropských dějin“, a to z důvodů zdlouhavého projednávání odsouhlasení uznatelného výdaje za vytvoření scénáře expozice. Důsledkem této skutečnosti byl požadavek příjemce na navýšení původně plánovaných finančních nákladů na expozici o částku na úhradu audio a video průvodce expozic. Toto riziko bylo eliminováno ve spolupráci s řídicím orgánem CRR - Ministerstvem pro místní rozvoj ČR.
- **Riziko časového harmonogramu projektu:** Z důvodů neočekávaných a nepředvídatelných víceprací v rámci realizační fáze u sedmi stavebních a restaurátorských objektů, vzhledem k poměrně vysokému procentu prací restaurátorského charakteru, u kterých je nutné striktně naplňovat zákon o památkové péči, došlo k prodloužení celkového časového HMG o více než rok.
- **Riziko změn ve složení realizačního týmu:** Také toto riziko se v průběhu realizačních

prací naplnilo z příčiny vysokých profesionálních a časových požadavků. Podvkrát došlo k personální výměně na jedné z klíčových pozic projektu, a to na pozici TDI.

- **Riziko víceprací spojených s rozhodnutím dotčených orgánů a organizací státní památkové péče:** Vícepráce, a s tím spojené finanční vícenáklady, vznikly s archeologickým nálezem - objevem základů původní cisterciácké hradby obklopující areál velehradského kláštera. Investor, po odsouhlasení řídicího orgánu, přistoupil na požadavek KUZL doporučený od NPÚ, vybudovat na objevených základech repliku fragmentu této hradby, která v komunikačních prostorách velehradského areálu přechází do cihelného prezentování půdorysu hradby.
- **Riziko neplnění závazků partnerů plynoucích z uzavřených partnerských smluv:** Jako riziko projektu se může případně v budoucnu identifikovat pro nositele dotace nepředvídatelná situace, která vznikla vybudováním turistického centra obcí Velehrad z prostředků ROP v těsné blízkosti multifunkčního Velehradského domu sv. Cyrila a Metoděje s jeho informačním centrem. Nově vybudovaný objekt má podobné zaměření a lze očekávat rozdělení návštěvníkého zájmu mezi obě kapacity a tím znatelné snížení parametru návštěvnosti našeho zařízení, s čímž při stanovování cílů v období podání žádosti o dotaci nebylo počítáno.

POPIS PROVOZNÍ FÁZE

11.1 Popis věcného a organizačního zajištění správy, provozu a údržby koordinátorem udržitelnosti Ing. Václavem Dlapkou SJ

Realizační fáze projektu obnovila mnohé staré hodnoty a vytvořila nové. Tyto hodnoty jsou využívány v provozní fázi projektu. Realizační fáze se postupně koncentrovala na několik objektů v areálu poutního místa a důsledkem toho je, že jednotlivé objekty přecházely postupně po svém dokončení do zkušebního provozu, který se s nástupem sledovaného období udržitelnosti přerodí v řádný provoz. Římskokatolická farnost Velehrad si pro provozní fázi sestavila malý tým, který má za úkol zajistit, aby byly naplněny cíle projektu. Ale poněvadž cíle projektu byly stanoveny hodně ambiciózně, tento malý tým by bez pomoci mnoha nadšených spolupracovníků a podporovatelů, a rozhodně v neposlední řadě partnerů projektu, nemohl dosáhnout vytčených met. Některé plánované činnosti budou hlavně spočívat na práci tohoto týmu, u jiných lví podíl organizační práce převezmou partneři.

Ty sektory činnosti Římskokatolické farnosti Velehrad, které se opírají o výstupy z programu IOP, lze pro přehlednost rozčlenit na několik oblastí:

A. Vzdělávací činnost:

- pro mládež:
 - výukové programy (Cisterciácká cesta, Přeběh baziliky, Cyrilometodějský Velehrad)
- pro veřejnost:
 - přednášková činnost
 - činnost informačního centra
- pro odborníky:
 - semináře Velehradské dialogy, Teologický ateliér T. Špidlíka
 - konference, kongresy.

B. Výstavní činnost:

- stálé expozice:
 - Lapidárium
 - Muzeum Velehradu
 - Muzeum Bible
- příležitostné expozice.

C. Kulturní činnost:

- koncerty
- prohlídkové okruhy – průvodcovská činnost.

D. Kulturně – duchovní činnost:

- poutě pro různé skupiny poutníků
- ekumenické vztahy – úsilí o smíření a o spolupráci.

Je samozřejmé, že mnoho akcí kombinuje více aspektů, takže nelze vést mezi nimi přesné dělítko a jednoznačně vyhodnocovat jednotlivé typy činností.

Z hlavních objektů byl nejdříve dokončen Velehradský dům sv. Cyrila a Metoděje (VDCM), který povstal z budov bývalé sýpky a konírny statku, sídlícího v budovách bývalého kláštera. Zde je z hlediska nositele projektu nejjednodušší provoz prostor, které jsou v souladu s projektem po výběrových řízeních podnájaty. Tady je velká část zodpovědnosti za provoz přenesena na podnájemce. Jedná se o cukrárnu a knihkupectví spojené s prodejnou devocionálií, což jsou provozy typické pro živé poutní místo. Existuje oprávněný předpoklad, že s rozvíjením se poutním a turistickým provozem se zvýší i finanční přínos těchto podnájemců ve formě nájmu k zajištění finanční

udržitelnosti projektu, který je jako celek koncipován jako neziskový.

Součástí poutní prodejny je ochoz v patře, který už slouží jako hlavní výstavní prostor pro příležitostné expozice. Za jeho užívání je především zodpovědný podnájemce, potažmo vedení prodejny. Pracovníci projektu sledují, jaké výstavy s tematikou vhodnou pro Velehrad se v naší vlasti či v zahraničí konají, zprostředkovávají kontakty s promotory putovních výstav a dávají tipy na tematické výstavy a jejich tvůrce při sestavování programu výstav.

Druhou velkou částí objektu jsou výstavní prostory určené pro stálou expozici „Velehrad na křižovatkách evropských dějin“. Tato expozice sestává ze tří částí, z nichž dvě se nacházejí ve VDCM.

V přízemí konírny je umístěno Muzeum Velehradu, které si klade za cíl shromáždit množství dat pro zasvěcené znalce historie i současnosti Velehradu, ale zároveň chce být zvláště ve své audiovizuální části zajímavé a přitažlivé i pro turisty zainteresované jen povrchně. Akcentováno je zejména období existence cisterciáckého kláštera a pozdější rozvoj cyrilometodějské ideje s jeho důsledky pro vztahy mezi křesťanským Východem a Západem. K hlavní síni bude zpravidla připojován Sál kardinála Tomáše Špidlíka SJ, který výstavu doplní jako prostor pro promítání.

V patře nad Muzeem Velehradu je druhá část expozice: Muzeum bible. Muzeum bible má zde na Velehradě své přirozené místo, protože tento prostor je spojen s působením sv. Cyrila (Konstantina) a Metoděje, jejichž moravské dílo se započalo právě unikátním překladem svatých Písem a litur-

gických knih do národního jazyka. Tato část expozice je výrazněji orientována na dětského návštěvníka a bude trvale skýtat poučení o významu, obsahu a postupném vzniku textů, které stojí u základů evropské (a nejen evropské) civilizace. Tuto informaci se bude snažit přenést i formou her a symbolickým navázáním na tradici klášterních skriptorií v ručním přepisování kodexů. Atraktivitu výstavy zvyšují i unikátní exponáty jako vzácné kopie Turínského plátna nebo fragmentů nejstarších dochovaných svitků s texty Písma. Tým pro provozní fázi musí zajistit i trvalé příznivé podmínky pro uchovávání cenných starobylých knih jak z majetku farnosti Velehrad, tak zejména ze sbírky biblí Arcibiskupství olomouckého.

Zmíněný Sál kardinála Špidlíka je i hlavním trumfem nositele dotace pro pořádání a spolupořádání různých dalších kulturních a kulturně-duchovních akcí, protože dosud byl při mnohých velehradských akcích pocítován akutní nedostatek podobného dostupného prostoru a díky jeho vzniku se mohou tyto akce dále rozvinout.

Expozice jsou s výhodou využívány pro výukové programy pro děti školního věku. Tyto výukové programy se ale odvíjejí především na druhém patře bývalé konírny, jež je pro tento účel vybaveno. Školní třídy jsou hlavním uživatelem nabídky, jež nositel dotace směřuje do více stran. Jinou skupinou jsou skautské oddíly, které jsou lákány Velehradem nejen jako zřídlem národní identity, ale i možností prožít hezkou víkendovou stmelovací akci. Využívají poutní stezky i sítě cyklostezek a nádherného přírodního okolí Buchlovského, sportovní vložky a hry střídají se vzdělávacími bloky. Stojanovo gymnázium vstřícně poskytuje svůj park přepravních prostředků pro mládež.

Prostory na druhém patře jsou využívány i pro programy partnera projektu Centra Aletti, především pro akce určené menším skupinám – zejména pro Velehradské dialogy, což jsou semináře pro přibližně dvacítku mladých odborníků soustřeďujících se na západo-východní dialog v křesťanské Evropě, a pak pro teologický ateliér kardinála Tomáše Špidlíka, který organizují v období kolem výročí úmrtí tohoto asi světově nejvýznamnějšího znalce východokřesťanské spirituality konce XX. a počátku XXI. století jeho žáci, aby rozvíjeli tradici jeho osvěžujícího přístupu k prastarým i modernějším myslitelům východní Evropy a Blízkého Východu. Zázemí Muzeu Bible poskytuje depozitář, kde jsou uloženy momentálně nevystavované knihy ze sbírky biblí Arcibiskupství olomouckého, je zde archiv pozůstalostí po různých většinou už zaniklých velehradských institucích, ukládají se tu i artefakty, jež nabývá farnost Velehrad dary od příznivců Velehradu. V období

zkušebního provozu byly tyto prostory využity i při Studentském Velehradu nebo pro produkci dokumentárního filmu Cyril a Metoděj – Apoštolové Slovanů režiséra Petra Nikolaeva.

Tři badatelny poskytují zázemí partnerům projektu, kteří tak mohou lépe rozvíjet svou činnost. Matice velehradská tak mohla vytvořit jedno pracovní místo (což je jistě také pozitivní dopad IOP), což jí umožnilo umocnit svoji podpůrnou činnost ve prospěch rozvíjení velehradských tradic. V době před ukončením realizace programu IOP velmi napomohla nositeli dotace při přípravě výukových programů, v propagační činnosti a při zvelebování Velehradu.

Pořádání vzdělávacích, kulturních a kulturně-duchovních akcí s významem přesahujícím blízké okolí usnadňuje část domu vyhrazená pro ubytování, jež je přednostně určena přednášejícím, pořadatelům kon-

ferencí a setkání, a pak i jejich účastníkům ze vzdálených lokalit.

Podle plánu je využívána i klubovna pro mládež, jejím hlavním uživatelem je společenství dětí Cvrčci.

Jakési ústředí VDCM představuje informační centrum výhodně umístěné v centrální části budovy. Toto informační centrum slouží jak pro náhodné návštěvníky a turisty, tak pro návštěvníky akcí pořádaných nositelem dotace nebo jeho partnery. Během zkušebního provozu se postupně navazovaly styky s kulturními zařízeními v okolí Velehradu, i s různými zařízeními turistické infrastruktury, především s těmi nabízejícími ubytovací a stravovací služby. Postupně je rozšiřován

výběr propagačních materiálů v různých jazycích a sortiment upomínkových předmětů. Informační centrum hraje klíčovou roli v administraci webových stránek, které přitahují pozornost potenciálních návštěvníků. Pracovníci informačního centra se zúčastňují turistických veletrhů, kde aktivně upozorňují na atraktivitu poutního místa Velehrad představitele cestovních kanceláří. Informační centrum je důležité i v PR aktivitách farnosti – komunikuje s redakcemi elektronických i tištěných médií, předkládá jim podklady pro jejich články, zpravodajské relace i pro dokumentární filmy. Nabízí jim tiskové zprávy o událostech spojených s Velehradem.

Informační centrum pracuje i jako rezervační centrum a organizátor prohlídek

baziliky, přístupných prostor kláštera a celého poutního areálu, jako prodejna vstupenek, kontroluje vstup do sousedních výstavních prostor a jako recepce pro účastníky rozličných akcí.

Na jaře 2013 IC dosáhlo přijetí do Asociace turistických informačních center.

Přirozeně hlavním magnetem pro návštěvníky zůstává impozantní starobylá bazilika, která obnovou z prostředků IOP získala nový lesk a tím do duší návštěvníků vrývá nezapomenutelné dojmy. Mnoho akcí, které se na Velehradě odehrávají, jsou určeny pro velké množství účastníků a pro ně zde není jiného prostoru, který by je pojal, než tento impresivní prostor. Kromě bohoslužeb se zde mohou konat koncerty. Mnohé z nich, spíše komornějšího stylu, si objednávají pořadatelé akcí a prohlídek pro větší skupiny návštěvníků. Jiné, konané bez vazby na jinou akci, si získaly velikou popularitu – např. ve vánočním období to jsou koncerty Hradišťanu nebo Ondráše. Na cisterciáckou tradici navazují víkendy gregoriánského chorálu. Nositel dotace spolupracuje se Stojanovým gymnáziem, které je se svým pěveckým sborem pořadatelem festivalů duchovní písně. Nový impuls k rozvoji hudebního života dodává obnova varhanního nástroje, který k barokní bazilice neoddělitelně patří, řadu varhanních koncertů otevřel „kolaudační koncert“.

V podzemí baziliky v obnovených prostorech barokních krypt, křížové chodby románského konventu a přilehlých místností na čele s kapitulní síní, byla instalována třetí část expozice „Velehrad na křižovatkách evropských dějin“, která se zvláště věnuje bolestnému a krvavému XX. století poznamenanému hroznými válkami a nastole-

ním násilných totalitních režimů, a hledá osoby z řad křesťanů různých vyznání, kteří v těžkých zkouškách obstáli a které si můžeme vzít za vzory. Tato expozice obohatila prostor, který sloužil jako lapidárium, ve kterém byly shromážděny při dřívějších vykopávkách nalezené fragmenty konstrukcí románské budovy klášterního kostela a kláštera s jinými kamennými památkami jako upomínka na skvělou minulost kláštera.

Pracovníci projekčních, stavebních, restaurátorských nebo zahradnických firem, sdružené při realizaci projektu IOP, odvedli velkou práci při zušlechťení a do-tvoření širokého okolí baziliky, které nyní i vzhledem podtrhuje charakter významného místa, kde se odehrávaly významné činy. Okolí baziliky může nyní sloužit jak jako příjemné místo pro procházky rodin a malých skupin návštěvníků, tak i jako rozlehlé shromaždiště účastníků významných duchovních a kulturních událostí. Pro pamětníky je to velký rozdíl oproti veliké jubilejní pouti v roce 1985, kdy se poutníci nemohli ubránit dojmu, že představitelé tehdejšího režimu úmyslně schválně znemožnili vytvoření vhodného prostoru pro masové shromáždění.

Vrcholem každoročního dění na Velehradě se staly Dny lidí dobré vůle, kdy se koná v předvečer státního svátku na nádvoří před bazilikou velkolepý dobročinný koncert oblíbených interpretů populární hudby a následujícího dne národní pouť za účasti všech biskupů z ČR, mnoha hostů z blízkých zemí a desetitisíců poutníků. Dny lidí dobré vůle sdružují množství doprovodných akcí, které zaplňují všechny prostory, které jsou dány spolupořadatelem Římskokatolickou farností Velehrad hlavnímu pořadateli Arcibiskupství olomouckému k dispozici.

SHRNUTÍ, CELKOVÉ ZHODNOCENÍ A DOPORUČENÍ

12.1 Závěrečné zhodnocení průběhu, výstupů a výsledků projektu

Projekt svým rozsahem a finančním objemem cca 345 milionů Kč se řadí ke složitějším projektům IOP, zejména co do obsahu počtu rekonstruovaných objektů.

Vzhledem k cílené přípravě Projektu nebyl příjemce dotace zaskočen finančními nároky na provádění rozsáhlého záchranného archeologického výzkumu, který však přesto ovlivnil časový průběh staveb.

V důsledku náročné rekonstrukce bývalých hospodářských stavení konírny a sýpky na Velehradě, vzniklo na Velehradě dosud chybějící vzdělávací, výchovné, kulturní a společenské centrum – Dům sv. Cyrila a Metodě-

je. U této rekonstrukce stojí za zmínku i fakt příkladné spolupráce s Pozemkovým fondem ČR, který citovaný objekt pronajal ŘKF Velehrad za účelem jeho obnovy a k následnému smysluplnému využití, což zamezilo úplnému zchátrání a devastaci budovy v těsné blízkosti areálu NKP.

Díky citlivému návrhu řešení rekonstrukce ploch areálu velehradské baziliky byla vytvořena parková úprava ploch celého komplexu s centrálním vydlážděním Stojanova nádvoří, byla vybudována ohradní zeď s nikami na místě původních ambitů cisterciáckého kláštera, kam byly zakomponovány nově zrestaurované barokní sochy a zachráněny tak

před celkovou jejich devastací, byly upraveny zahrady a zrevitalizován ovocný sad. Nedílnou součástí rekonstrukce ploch bylo i vybudování hygienického objektu s dostatečnou kapacitou a klidovým zázemím.

Vyvolanou stavební investicí, vzniklou na podkladě záchranného archeologického výzkumu v rámci rekonstrukce ploch, je prezentace původního domu cisterciáckého opata, jehož základy, spolu se základy zbytků klášterní hradby a kruhové strážní věže, byly objeveny na ploše před východním průčelím baziliky. S tímto souvisí i rozsáhlý archeologický výzkum ve vstupním předprostoru lapidária, archeologické výzkumy u původního klášterního hrázení s nárožní strážní věží. Výsledkem byl nález základů původního opatského domu.

Stavební úpravy v nejstarší části areálu NKP, v podzemním prostoru pod bazilikou – v křížové chodbě a v prostorách lapidária, rozšířily prezentaci původní podoby prostor cisterciáckého kláštera s nejstarší

sbírkou románských architektonických prvků v České republice.

Díky citlivé rekonstrukci farního kostela Zjevení Páně zvaný Cyrilka, který byl kdysi fortanou do kláštera, byl plně rehabilitován a dnes slouží k drobným výstavám. Svoji funkci bude v budoucnu naplňovat zejména pro bohoslužby východního ritu.

Restaurátorské práce v rámci projektu IOP Velehrad byly provedeny na obnově klenebních fresek v hlavní lodi a v podkruchtí, v restaurátorské rehabilitaci průčelí bočních lodí baziliky a v restaurování umělého mramoru sloupů a malovaného mramoru hlavní římsy. Společně s celkovou rehabilitací malířské, štukatérské a pozlacovačské výzdoby hlavní lodi byla restaurována varhanní skříň s figurálním dekorem, kazatelna a vnější a vnitřní vstupní vrata baziliky, společně s dveřmi do bočních věží západního průčelí. Restaurátorské práce se také v plném rozsahu uplatnily při opravě pláště baziliky, kde vedle stavební opravy omítek, barevnosti fasád a opravy krovu se-

verní pultové střechy byly opraveny a znovu osazeny na své místo ozdobné jehlance štítu průčelí, restaurátorsky byly rehabilitovány štukové hlavice průčelních pilastrů, korunní římsa a ostatní kamenné prvky průčelí včetně osmi soch a prostoru vstupního portálu.

Nedílnou součástí výstupu a výsledku projektu IOP Velehrad je i náročná oprava varhanního nástroje a varhanní skříně, která byla provedena pod odborným památkovým dohledem pana PHDr. Koukala a arcidiecézního organologa pana Gottwalda.

Projekt byl rozdělen celkem na 18 fi-

nančních etap, mezi kterými se pravidelně původně plánovaný obsah aktualizoval, a to v důsledku nepředvídaných komplikací či náleží. Tyto nepředvídané komplikace měly za následek, že původní závěrečný termín projektu byl na základě žádostí příjemce dotace prodloužen povolením do konce roku 2014.

Díky kvalitní, vstřícné a konstruktivní spolupráci zprostředkujícího subjektu Ministerstva kultury, posléze Centra pro regionální rozvoj – Oddělení realizace projektů Ministerstva pro místní rozvoj ČR, se velehradský projekt podařilo v klidu dokončit.

12.2 Shrnutí podstatných informací a obecně aplikovatelných zkušeností z přípravné a realizační fáze projektu

Zkušenosti, které příjemce dotace IOP získal v rámci přípravné fáze projektu „Velehrad – centrum kulturního dialogu západní a východní Evropy“, se dají shrnout do několika nejdůležitějších bodů, kde pečlivá příprava projektového záměru spočívala především:

- stanovení profesně kvalifikovaného managementu pro fázi přípravy projektu,
- stanovení cílů a hlavních indikátorů, které chce žadatel projektem dosáhnout, a to na základě reálných a skutečných potřeb a možností žadatele, s následnou realizací stanovených cílů spočívajících zejména v celospolečenském, oblastním i lokálním dosahu s dominujícím aspektem pro fázi udržitelnosti,
- vypracování projektových dokumentací minimálně včetně výkazu výměr a rozpočtu včetně projednání minimálně do fáze získání stavebních povolení,
- vypracování restaurátorských průzkumů

a záměrů s odsouhlasením dotčených orgánů a organizací státní památkové péče,

- vypracování základních podkladů pro záchranný archeologický výzkum – dtto.

V realizační fázi je prioritou žadatele:

- stanovení profesně kvalifikovaného managementu pro fázi přípravy projektu,
- permanentní kontakt s poskytovatelem dotace, dodržovat a naplňovat podmínky dané poskytovatelem dotace, včetně striktního naplňování veškerých ustanovení Metodické příručky vydané poskytovatelem dotace,
- soustředit maximální pozornost problematice výběrových řízení na dodavatele stavebních, na dodavatele služeb apod.,
- veškerá další problematika této fáze – technická, účetní, administrativní - by měla být vedena, vzhledem k značnému finančnímu objemu dotace IOP, na profesionální úrovni.

12.3 Doporučená opatření a vyjádření odborníků

Velehrad představuje nezměrnou historii rozličných stezek krásných doteků dějin a přítomnosti lidských srdcí i předmětů. Hledáme zde společné kořeny: ten, kdo zde putuje, vnímá hlubší spojení Evropanů. Fenomén Velehrad je dialogem evropské identity, naslouchání vede k pozastavení se před odpověďmi, do nichž poznenáhlu dorůstáme. Projektem realizovaná rekonstrukce nechává nahlédnout do mystéria Velehradu. Bylo záměrnou ambicí celého projektu tyto často skryté poklady odhalit světu. Proto projekt ideově spojuje Palackého „Velehrad, toť úhrn dějin našich“ s vyznáním Životopisu sv. Cyrila a Metoděje „Přicházíme, abychom byli spolu“.

Prof. Pavel Ambros Th.D, Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova

V roce 1985 daroval papež sv. Jan Pavel II. velehradské bazilice Zlatou růží. Jen několik málo bazilik na světě dostalo toto vyznamenání. Zlatá růže ukazuje na výjimečný duchovní význam těchto poutních míst. Velehrad v pohledu Svatého stolce má tedy co říci celému světu.

Vědomi si toho, co Zlatá růže vyjadřuje, hledali jsme po pádu komunismu způsoby jak ukázat lidem význam tohoto poutního místa. První, co na člověka, který na určité místo přichází, zapůsobí, je vizuální dojem. A ten – z důvodu nezájmu vládnoucí garnitury, i při vší snaze mých předchůdců udržet Velehrad krásným – nebyl uspokojivý. Rozhodli jsme se tedy to zchátralé uvést do původní krásy a případně k tomu přidat něco dalšího, co návštěvníkům pomůže k duchovnímu obohacení.

Díky dotaci z EU z programu IOP a SR ČR jsme mohli obnovu a doplnění areálu realizovat. Jsem rád, že se dílo podařilo a že Velehrad se stal opět jedním ze skvostů historického dědictví našeho národa a také živým místem setkávání se kultur východu a západu.

Děkuji všem, kteří nám, malé farnosti, pomohli tento obrovský projekt připravit a realizovat. Velké a trvalé poděkování za mamutí práci zde vykonanou patří koordinátorce celého projektu obnovy baziliky a přilehlého areálu paní Věře Homoláčové a jejímu manželovi Josefu Homoláčovi a celému týmu věrných, trpělivých a spolehlivých spolupracovníků. Poděkování patří Arcibiskupství olomouckému, řádu Tovaryšstva Ježíšova, Zlínskému kraji, obci Velehrad a dalším institucím, které nám byly nápomocny a vstřícně nakloněny, a podporovaly a podporují toto dílo k oslavě Boží.

Věřím, že lidé zde přicházející při pohledu na krásu areálu i obrazů uvnitř baziliky spočinou se zálibením na tomto místě a naleznou zde duchovní vyrovnání a posilu a Boží požehnání.

P. Petr Přádka SJ. farář

Obnova areálu na Velehradě, realizovaná z Integrovaného operačního programu, reflektuje proměnu bývalého cisterciáckého kláštera na významné evropské poutní místo. Obnovné práce byly zaměřené především na baziliku a úpravy užitných ploch areálu, jejímž těžištěm je Stojanovo nádvoří.

Citlivé restaurátorské obnově, se zaměřením na nástěnnou malířskou výzdobu, byl podroben interiér baziliky. V současné době kvalitně dokončovaná obnova fasád baziliky umocňuje její monumentalitu a architektonickou hodnotu.

Výrazným přínosem architektonické úpravy ploch je řešení nástupu do velehradského poutního areálu, spojené s velkoryse pojatou koncepcí hlavních shromažďovacích prostorů. Zároveň se podařilo areál bývalého cisterciáckého kláštera znova vymezit proti vnějšímu prostředí. Náznakově byla obnovena původní ohradní zeď podél baziliky a pozdně gotická ohradní zeď po severní straně poutního areálu byla architektonicky úspěšně akcentovaná řadou kaplic. V jejich průčelí dostaly nové důstojné místo původní sochy z průčelí baziliky. V současné době zahájená náznaková obnova areálu zaniklého opatského domu a přilehlého hrazení přinese zhodnocení ploch i z východní strany areálu.

Mimo jiné byla dále úspěšně dokončena památková obnova kostela Zjevení Páně a před dokončením je citlivá obnova prostorů pod bazilikou a konventem s nově řešeným nástupním prostorem.

Zdeněk Chudárek, GeŘ NPÚ Praha

Velehrad pohledem archeologa.

Výzkum na Velehradě představuje pro archeologa jednu z nejvyšších met, ale zároveň nesnadný úkol. Rozsáhlé zemní zásahy stavby a složité nálezové situace v nejstarším cisterciáckém klášteře na Moravě kladou na něj značné nároky, která neusnadňují ani velká očekávání laické veřejnosti, vyplývající z přenesené velkomoravské tradice. Odborným úkolem současného záchranného archeologického výzkumu, bylo ve stavebně exponovaných místech ověřit a doplnit starší nálezy, především učiněné J. Nevěřilem již na počátku 20. století. Naše předpoklady, vyjádřené v rešerši z 1.10.2009, se posléze více než potvrdily a výzkum přinesl několik cenných či zcela nových poznatků ke stavebnímu vývoji klášterního areálu jako například:

1. objev hranolové věže z 13. století v prostoru severozápadního nároží areálu (SO 05);
2. objev zděného koridoru ze 14.–15. století, spojujícího vlastní kvadraturu s východní částí klášterního areálu v prostoru nástupu do lapidária (SO 02a);
3. objev pozůstatků předsíně původního středověkého portálu východně od kostela;
4. odkryv rozsáhlé severní části středověkého kamenného opevnění s doloženými dřevěnými piloty v prostoru realizace sanace objektu fary;
5. odkryv několika desítek středověkých a novověkých hrobů vč. žen a dětí v prostoru lapidária, tj. původní křížové chodby, v kryptách a v místě kapitulní síně;
6. zachycení části renesančního vodního příkopu v prostoru novostavby provozního objektu (hygienického zařízení pro návštěvníky);
7. objev severní části blíže nedatované ohradní zdi podél komunikace do Modré a Starého města v prostoru výstavby ohradní zdi s nikami (SO 07).

Nepochybujeme, že získané poznatky významně doplnily náš obraz o vzniku a stavebním vývoji kláštera, a doufáme, že archeologické nálezy po svém odborném zpracování najdou rovněž odraz v odpovídající důstojné prezentaci přímo na místě.

V Olomouci dne 21. 5. 2013

Mgr. Peter Kováčik, Ph.D., Archaia Olomouc o.p.s.

Průvodní text: „Velehradský dům sv. Cyrila a Metoděje“

Rekonstrukce původních hospodářských budov, konírny a sýpky na Velehradě.

Rekonstruované budovy konírny a sýpky, Římskokatolické farnosti tvořily původně část klášterního hospodářského dvora Řádu cisterciáků a jsou situovány v přímé vazbě na soubor klášterních budov a centrální velehradskou baziliku.

Soubor tří budov s historicky různými funkcemi byl znovuoživen vložением nové náplně, která vyvolala potřebu komunikačního propojení, dříve provozně samostatných prostorů konírny a sýpky. Konstrukce stropů sýpky z masivních dřevěných trámů byly záměrně ponechány a využity novým způsobem tak, aby se z prostorů nevytratil charakteristický duch interiérů budovy. Nově navržený žebrový strop nad galerií, v rámci patrového knihkupectví, vyvolává svojí jednoduchostí až syrovostí dojem původních masivních trámových stropů.

Rovněž i v prostorách klenutého prostoru přízemí konírny byla snaha po zachování přirozené klidné atmosféry s minimalizací nových zásahů, nově sloužící muzeu Velehrad a přednáškovému sálu kardinála Tomáše Špidlíka. Princip uplatnění dřevěných masivních konstrukcí v horním podlaží budovy konírny, sloužící expozici a studovnám, je opět odezvou na původní konstrukce a účely využití. Nové prvky, povrchy a konstrukce jsou rozpoznatelné na první pohled, a to také bylo záměrem. Byl kladen důraz na použití výhradně přírodních materiálů a struktur – sklo, beton v jeho přirozeném stavu, masivní dřevo, ruční cihelné dlažby v kontrastu s šedočernými terazzovými podlahami, přírodní kámen.

Nejmladší částí souboru je centrální objekt z vnější klasicistní úpravou, který zaznamenal největší stavební zásahy. Slouží jako komunikační a vstupní uzel s informačním centrem a kavárnou. Celý interiér je charakterizován současnými přírodními materiály tónovaným sklem, pohledovým betonem, omítkou terrazzem a dřevem.

Cílem celé obnovy byla snaha o dosažení určité harmonie, symbiózy původních a nových konstrukcí a materiálů.

Jsem přesvědčen, že celá rehabilitace a obnova bývalých hospodářských budov pro účely veřejnosti, je velmi ušlechtilým a smysluplným činem Římskokatolické farnosti Velehrad, která tímto výrazně přispěla k obnově evropsky významného poutního místa.

Celou rekonstrukci hodnotíme velmi dobře za velké podpory státních organizací, EU, Zlínského kraje, pod koordinací prací investora ŘKF Velehrad, ve spolupráci s orgány památkové péče a velmi kvalitní realizace generálního dodavatele stavby.

Ing. arch. Jan Dvořák, květen 2013 České Budějovice

Zhodnocení realizace projektu z pohledu pracovníka památkové péče

Projekt v rámci Integrovaného operačního programu byl náročný nejenom z hlediska vlastní památkové obnovy, ale kladl vysoké nároky na koordinaci všech, kteří do tohoto projektu vstupovali. K obnově areálu NKP bylo přistupováno s maximální pokorou a v případech, kde to bylo možné, byla navracena jednotlivým stavbám jejich původní funkce a význam.

Specifika tohoto typu památky, která má za sebou velmi dramatický staletý vývoj, vyžadovala mimořádnou odpovědnost ze strany všech zúčastněných a velmi kvalifikovanou péči, která byla podložena poznáním a ze všech hledisek promyšlená tak, aby nedošlo ke ztrátám na poznaných památkových hodnotách. Identita areálu není jenom v jeho „vnější“ formě nebo funkci, ale především v původní hmotě, původním materiálu, struktuře. Je zřejmé, že areál kláštera je tvořen komplexem provázaných kulturních hodnot, které jsou složitě strukturované a na první pohled ne vždy zcela zřejmé. Hodnotou není část stavby sama o sobě, ale celistvá komplexní struktura dochovaného souboru staveb, které tvoří neodmyslitelnou součást Velehradu i krajinného rámce. Zamýšlená památková obnova nebyla chápána jenom jako pouhá péče o fyzické statky, ale v tom kontextu, že bude mít do budoucna zcela jistě vliv na celkové vnímání této jedinečné kulturní památky jak v rovině architektonické a umělecké, tak i duchovní.

Bylo samozřejmě nezbytné respektovat současné i budoucí funkční a provozní potřeby areálu, které vyplývají z jeho využití. Cílem projektu tedy bylo nejen zabránit dalšímu chátrání areálu kláštera, ale zachovat a případně rehabilitovat architektonické, kulturně – historické i veškeré další hodnoty, pro které byl prohlášen za národní kulturní památku.

Prioritou bylo uchování tohoto areálu v jeho komplexnosti a autenticitě, bez snižování jeho výpovědní hodnoty. V rámci památkové restituce byla obsažena nejenom vlastní ochrana dochovaného stavu, ale zejména rehabilitace toho, co bylo v minulosti nějakým způsobem porušeno. Byly obnoveny hodnoty, které byly dlouho zapomenuty a záměrně opomíjeny.

Hledisko předání památky v plnohodnotném stavu dalším generacím, v dobrém stavebně technickém stavu a v neztenčené míře celistvosti bylo díky úsilí investora, koordinátora, orgánů a organizace státní památkové péče, projektantů a dodavatelů, naplněno.

PhDr. Jana Spathová

Úspěch ve výběrovém řízení na projektanta obnovy poutního areálu na Velehradě, byl jedním z vrcholů naší architektonické kariéry.

Práce na opravě baziliky byly zahájeny v roce 2004 dílčí opravou věží. V roce 2006 byla dokončena rekonstrukce barokní kapitulní síně se zázemím pro sakristii. Současně byly realizovány první úpravy pro zpřístupnění podzemí. Zároveň se připravovala celková architektonická koncepce areálu, kde chyběla především důstojná úprava shromažďovacího prostoru a zázemí pro poutníky. Naší snahou bylo symbolicky obnovit uzavřenost klášterního areálu a zviditelnit zachované pozůstatky velkolepého řešení původního cisterciáckého kláštera.

Koncepce procházela mnoha změnami, do výsledku se promítly připomínky jezuitského řádu zastupovaného P. Petrem Přádkou, olomouckého arcibiskupství a NPÚ ústředního pracoviště, reprezentovaného Ing. arch. Zdeňkem Chudárkem.

V roce 2011 byla zkolaudována novostavba provozně hygienického zázemí. V roce 2012 byly investorovi předány architektonicky upravené plochy na severní straně areálu, Stojanovo nádvoří a park na jižní straně areálu. Současně byl dokončen i nový nástup do podzemní baziliky.

Jako mimořádně důležitou jsme vnímali novostavbu poutních kaplí, kolaudovaných v roce 2013. V tomto případě bylo naší prioritou nenarušit stavbou monumentalitu baziliky. Ve stejné době také skončila i náročná obnova baziliky a gotického kostelíku Zjevení Páně tzv. Cyrilka, jehož interiér byl upraven pro liturgické potřeby východní církve.

Pro dokončení architektonického záměru na obnovu uzavřeného charakteru klášterního areálu a dovršení celkové koncepce je významné odkrytí domu opata s propojením poutní cesty do Starého Města a vybudování hlavního nástupu ze severní strany. Vždy si zachováme vzpomínky na deset let práce pro Velehrad.

*Za autorský kolektiv
Ing. arch. Tomáš Šantavý*

Kronika projektu

Vydavatel:	Římskokatolická farnost Velehrad
Autor textů:	Projektový tým
Autoři fotografií:	MgA. František Chrástek, Pracom s.r.o., Archiv ŘKF Velehrad, Petr Hudec, František Ingr
Grafická úprava:	Q studio s.r.o.
Sazba a zlom:	Q studio s.r.o.
Náklad:	150 ks
Vydání:	první, 2014